

Tartu Ülikool
Sotsiaal-ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Hariduskorralduse õppekava

Sirje Kessa

Kooli valikut mõjutavad tegurid ja valikute seos muutustega piirkonna
hariduskorralduses (Viljandi koostööpiirkonna näitel)

Magistritöö

Juhendaja: Hasso Kukemelk

Läbiv pealkiri: Kooli valikut mõjutavad tegurid, koostööpiirkond

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja:

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu Ülikool 2013

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	3
2. TEOORIA	5
2.1. Muutused hariduspoliitikas 1980ndatel aastatel	5
2.2. Lapsevanemate koolivalikut mõjutanud tegurid varasemates uuringutes	7
2.3. Hinnangud kooli vaba valiku tulemustele	8
2.4. Viljandi koostööpiirkond kui katse võrdsete võimaluste tagamiseks hariduses.....	9
2.5. Kooli maine kui oluline tegur lapsevanemate koolivalikul	10
2.6. Kuidas vanemad saavad informatsiooni, et valida oma lapsele hea (mainega) kool?	11
3. METOODIKA	13
3.1. Valim	13
3.2. Andmekogumismeetod.....	14
3.3. Andmetöötlusmeetod.....	14
3.4. Tulemused	15
3.4.1. 2007 a. uurimus.	15
3.4.2. 2012 a. uurimus.	18
4. ARUTELU	27
KOKKUVÕTE	32
Summary	35
KASUTATUD KIRJANDUS.....	37
LISAD.....	40
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	53
Mina Sirje Kessa.....	53
Sünnikuupäev: 13. 07. 1951	53

1. SISSEJUHATUS

Haridust peetakse nüüdisaegsetes ühiskondades olulisimaks sotsiaalse seisundi määrajaks, sotsiaalse mobiilsuse eelduseks ning töötuse vältimise tingimuseks. Selle mõju ulatus ja eripära (kuivõrd soodustab või vähendab ebavõrdsust) sõltub haridussüsteemi korraldusest (Helemäe, 2010). Kooli valiku vabadus on faktor, mida ühed uurijad hindavad kui ühiskonna kihistumise suurendajat, sest kõrgema haridustasemega ja jõukamad vanemad on koolivalikul aktiivsemad. Teised uurijad on täiesti vastupidisel seisukohal, ülistades võistlust ja nähes haridusosakuis päästevahendeid kõikide haridussüsteemis esinevate vigade vastu (Bunar, 2010). Eesti on liikunud järjest suurema koolivaliku vabaduse poole. Põhikooli ja gümnaasiumi seaduses (2010) ei ole enam määratletud kooli teeninduspiirkonna mõistet. Eesti lapsevanemate koolivalikut on käsitletud mitmetes uurimustes. Salundi ja Tiko uurimus (2009) oli ülevabariiklik uurimus lapsevanemate seas, kelle laps läks sügisel esimesse klassi. Heinla ja Pill (2008) uurisid Tallinna lapsevanemate eelistusi kooli valikul. Truverk uuris Kuressaare linna ja selle ümbruskonna esimesse klassi minevate laste vanemate ja lasteaia laste vanemate eelistusi koolivalikul (2010), Tambet käsitles lapsevanemate koolivaliku ja sotsiaalse stratifikatsiooni seoseid Tallinna üldhariduskoolides läbiviidud uurimuses (2008). Töös esitatakse ka Soomes (Räty, 2009; Seppänen 2003), Hollandis (Denessen, 2005) ja Kanadas (Bossetti, 2005) läbi viidud uurimuste tulemusi.

Viimastel aastatel on üldhariduskoolides õppivate laste arv, sõltuvalt demograafilisest situatsioonist, pidevalt vähenenud (EHIS). Osade koolide olukorda tugevdab õpiränne, kuid teisi koole hoopis nõrgestab ning need viimased on just väikesed maakoolid, mida suletakse (vt. lisa 1). Iga omavalitsusüksus tahab oma lapsi näha õppimas oma valla või linna koolis, seega on oluline teada, milline osa lapsevanemate otsuste kujunemisel on elu-ja töökohaga ning transpordiga seotud karakteristikutel, milline osa linnakooli hea mainega seotud karakteristikutel ning milline osa hariduskorraldusega seotud karakteristikutel.

Viljandi koostööpiirkond kui mõiste on pärit 1980ndate aastate lõpust ning haridusvaldkond oli üks esimesi, kus see kasutamist leidis. Viljandi linnaga piirnevad vallad kaotasid järjest rohkem oma valla õpilasi Viljandi linna tollastele gümnaasiumidele. Praxisse uurimuse järgi (2007/2008) oleks klassikomplektide hüpoteetiline arv põhikooli tasemel, kui rännet Viljandisse kui tõmbekeskusesse poleks toimunud, olnud järgmine: Pärsti valla koolidesse lisandunuks 16 klassikomplekti, Viiratsi valda 9, Saarepeedi valda 4, Paistu vald lapsi rändes ei kaotanud. Viljandi linn oleks rände puudumise korral kaotanud 16 klassikomplekti (Annus, T. et al). Linnad kui tõmbekeskused ei ole laste arvu vähenemise

juures huvitatud koostööst maapiirkondadega, sest ei olda valmis vähendama klasside täituvuse piirnorme ega klassikomplektide arvu. Õpilastega koos liigub ka raha.

Käesoleva uurimuse **eesmärgiks** on välja selgitada Viljandi linna põhikoolides õppivate, aga linnaga piirnevates valdades elavate laste vanemate koolivalikut mõjutanud tegurid, analüüsida tegurite osatähtsuse muutusi ning lapsevanemate valikute mõju koostööpiirkonnale.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas said vanemad informatsiooni oma valikute tegemiseks?
2. Millised on valikute seosed vanemate hariduse ja elukohaga?
3. Kuidas hindavad vanemad muutusi hariduskorralduses?

2007. a Kessa poolt läbiviidud küsitluse järgi ei olnud enamusel lapsevanematest etteheiteid oma valla koolidele, kuid linnakooli hinnati ikka paremaks. Sama, 2007. a uurimuses selgus, et vanematele oli väga oluline, et laps saaks jätkata oma haridusteed keskharidust andvas koolis. Ka Salundi & Tiko uurimus viitas sellele. 2012. a viidi Viljandis läbi haridusreform ja gümnaasium eraldati põhikoolist.

Uurimuse hüpoteesid:

1. 2007. a uurimusega võrreldes on 2012. a uurimuses suurenenud kooliväliste tegurite osatähtsus lapsevanemate koolivalikus (Servinski, 2011);
2. lapsevanemad valivad linnakooli kõige sagedamini kooli hea maine pärast (Salundi & Tiko, 2009; Heinla & Pill, 2008);
3. 2007. a uurimusega võrreldes on vähenenud teguri „linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda“ osatähtsus 2012. a uurimuses.

Magistritöö jaguneb neljaks osaks. Esimeses osas esitatakse kirjanduse ülevaade ja käsitletakse turusuhete tugevnemist hariduses ja kooli vaba valiku osa selles. Kirjeldatakse erinevate maade uurijate hinnanguid vabale koolivalikule ja uurimusi koolivaliku teguritest, iseloomustatakse Viljandi koostööpiirkonda ning esitatakse õpilaste ja vanemate arusaamu heast/mainekast koolist, kirjeldatakse kooli kohta käiva teabe esitamise viise. Teises osas kirjeldatakse magistritöös kasutatavat metoodikat ja antakse ülevaade valimist, analüüsitavatest tunnustest ja protseduurist, võrreldakse 2007. a uurimuse tulemusi 2012. a omaga. Kolmandas osas esitatakse uurimuse tulemused ja neljandas osas analüüsitakse ja tõlgendatakse lapsevanemate valikuid, valikutes toimunud muutusi ja muutuste seoseid arengutega koostööpiirkonnas.

2. TEOORIA

2.1. Muutused hariduspoliitikas 1980ndatel aastatel

1979. a avaldasid Rose & Milton Friedman oma raamatu „Valikuvabadus“, kus käsitleti probleeme ja nende lahendamise võimalusi USA haridussüsteemis. Kaks põhilist instrumenti olid siin koolivaliku vabadus lapsevanematele ja lapsega koos liikuva haridusosaku (nn. vautšeri) kehtestamine (Friedman, M. & R. 1992). Muutused ühiskonnas tervikuna viisid turusuhete juurdumiseni ka hariduses ja nagu väidab Autio, sai 1980-ndatel alguse üleilmne liikumine standardiseerimise ja pingeridade, õpiväljundite ja edetabelite, testimise ja mõõdikute poole, mis tõi haridusellu süveneva turegulatsiooni, konkurentsi ja totaalse kvaliteedihindamise (Autio, 2011).

80-ndatel oli **Rootsis** valdav piirkonnakoolide võrk ja ainult 1% õpilasi käis alternatiivkoolides (Bunar, 2010). Bunari poolt esitatuna oli Rootsis kooli valikuvabaduse kehtestamise põhjused järgmised: uutes majandusoludes oli vajadus vähendada avalikku sektorit ja suurendada selle efektiivsust turusuhete kehtestamise abil; vajadus rohkem siduda hariduslikku edukust positsiooniga tööturul tulevikus ning lapsevanemate kasvav teadlikkus kooli staatuse ja reputatsiooni ning kujuneva suhtevõrgustiku tähtsusest lapse tulevasele karjäärile (Bunar, 2010). Raie väitis, et rootslaste poolt algatatud haridusreform oli sisult sarnane Eesti valitsuse plaanidega, kus keskenduti kolmele suuremale valdkonnale: koolijuhtidele suurema otsustusõiguse andmine, kooli valiku lubamine ja paindlikumad õppekavad. Finantseerimine tugines sisult sarnasele ühtsele pearahale (Raie, 2004).

1988.a. reformiga **Inglismaal** kehtestati vautšer- tüüpi rahastamissüsteem, kus 80% fondidest koolidele eraldati õpilaste arvu pealt, kooli juhtkond muudeti vastutavaks kooli eelarve ja kulutuste eest, kuid tegelik kontroll finantseerimise üle jäi keskvõimu range kontrolli alla (West&Ylonen, 2009). Taheti võistlust koolide vahel, tugevdada koolide võimu ja autonoomiat ja vähendada omavalitsuste oma. Tulemuseks oli, et koolivalik muutus vabamaks, aga rahastamine veelgi tsentraliseeritumaks (West&Ylonen, 2009).

Erinev on suhtumine muutustesse hariduskorralduses olnud Soomes, Singapuris, mõnedes Kanada provintsid, kus vastukaaluks angloameerika hariduspoliitikas valitsevaks tõusnud loogikale on suurem usaldus õpetajate vastu, hinnatakse õppekava avarust ega püüta kõrgemalt poolt kõike rangelt kontrollida (Autio, 2011). Rätty jt. uurimus 2009. a kinnitab, et **Soomes** oli koolivalik suhteliselt vähe kasutusel ja väga polariseerunud regionaalselt – toimis suurlinnades, tunduvalt vähem väiksemates linnades ja peaaegu puudus koolivalik maapiirkondades (Rätty, 2009). 1990-ndatel muudeti Soomes ära seadus, mis kinnistas lapse

kõige lähema kooli külge. Kohalikke omavalitsusi hakati käsitlema kui üht suurt koolipiirkonda ja vanemad said vabalt valida kooli omavalitsuse või linna piires. Tegelikult sai mõnda teise kooli koha siis, kui kohalikud õpilased olid oma kooli „ära mahtunud“ (West&Ylonen, 2009). 1990ndatel detsentraliseerimisprotsess Soome hariduses toimus, kuid sellel olid oma erinevused võrreldes teistes riikides toimuvaga. Soomes tugevdati omavalitsuste võimu, seadusega oli tagatud lapsele koht kohalikus koolis ja transport (West&Ylonen, 2009). Lapsevanemate koolivalik nagu koolide õpilaste valik olid poliitikad, mida kasutati täiendavalt traditsioonilisele poliitikale, kus õpilased üldhariduskoolides asusid õppima oma elukohaga seotud koolipiirkonnas (Seppänen, 2003). Kui üldine lääne mudel kehtestas ranged nõuded koolidele, õpetajatele ja õpilastele, et garanteerida õpiväljundite kvaliteeti, siis Soomes anti koolidele vabadus oma õppekava arendada; lääne mudeli esmased eesmärgid olid põhioskused lugemises, kirjutamises, matemaatikas ja loodusteadustes, Soome hariduses rõhutati indiviidi arengu võrdseid aspekte- isiksus, moraal, loomingulisus, teadmised, oskused; lääne mudel kehtestas koolide hindamise inspekteerimise kaudu, Soomes usaldati õpetajate ja koolijuhtide professionaalsust otsustamaks, mis on õpilasele parim (Kupiainen, S., et al., 2009; Autio, 2011).

Eestis detsentraliseeriti koolide rahastamine 1989. a, koolijuhtidele anti eelarvevahendite kasutamiseks suured õigused, reglementeeriti ainult palgafondi osa. 1995. a viidi sisse riigieksamite süsteem. 1996. a detsentraliseeriti õpetajate töö hindamine ja tasustamine ning 1997. aastast hakati koolide palgafondi määrama õpilaste arvu ehk pearaha alusel. Algne pearaha suurus määrati koolide palgafondi ja õpilaste arvu suhte alusel. (Haav, 2003.) Laasi järgi andis koolide rahastamise kord selgeid eeliseid suurematele linnakoolidele, sest õpilaste pearahaga toimus omavalitsustes tasaarveldus ja see sundis väikseid valdu rahastama oma laste õppimist linnakoolides ning maakoolid jäid sellest rahast ilma (Laasi, 2006). Eesti omavalitsuste puhul on juba 90'ndate aastate keskelt toimunud ülesannete detsentraliseerimine samaaegselt finantseerimise tsentraliseerimisega. Omavalitsuste kõigi oma otsustada olevate tulude osakaal kogu eelarves on aastast 1996 kuni 2008 langenud 29,9%-lt 11,38 protsendini, ehk peaaegu kolm korda. Samal ajal riigi sekkumine st. eraldised riigieelarvest on suurenenud 3,4%-lt 20,53%-ni ehk peaaegu seitse korda (Kasuri, 2012). 2008. a rakendunud koolipõhise arvestusega rahastusmudeli asemel kavandatav uus rahastamismudel hakkab lähtuma õpilaste koguarvust (Riigi ja omavalitsuste...).

2.2. Lapsevanemate koolivalikut mõjutanud tegurid varasemates uuringutes

2009. a Soome uurimuses küsiti vanemate käest kooli valiku põhjusi, kasutades avatud küsimusi: suurem osa vastanutest valis sobiva õppimiskallaku järgi, sageduselt järgmine valik oli, et laps saaks jätkata keskkooli osas, järgnesid parem transport, kooli maine, kooli sisekord, lapse eelistused, õdede-vendade kogemused jne. (Räty, 2009).

Heinla ja Pilli uurimuses hindasid lapsevanemad koolivalikul järgmisi tegureid: tugevad õpetajad, kooli üldine kõrge maine, õpilassõbralik õhkkond, tugev akadeemiline tase, valikainete paljus, hea koostöö kodu ja kooli vahel (Heinla, Pilli, 2008). 2005. a viidi uurimus läbi 700s Hollandi algkoolis. Vanematel paluti järjestada tähtsuse järgi 17 koolivaliku motiivi. Kõige tähtsamad olid: hariduse kvaliteet, kooli kliima, kord ja distsipliin, kool pöörab tähelepanu igale lapsele. Tähtsaks peeti klasside suurust ja atraktiivset koolimaja, järgnesid kooli asukoht ja maine, head eksamitulemused, kodulähedus jne. (Denessen 2005 Johnsson & Lindreni järgi, 2010). Tambet toob välja erinevused koolivaliku tegurite tähtsustamisel sõltuvalt vanemate haridusest ja ametialasest positsioonist: kõrgema haridustaseme ja ametialase positsiooniga vanemad pidasid lapse kooli panekul oluliseks tugevaid õpetajaid, oluliste ainete õpetamist suuremas mahu, kooli tugevat akadeemilist taset ja kooli head mainet; madalama haridustaseme ja ametialase positsiooniga vanemad hindasid olulisteks teguriteks kooli asukohta, kooli head mainet ning õpilassõbralikku õhkkonda (Tambet, 2008). Salundi ja Tiko uurimuses 2008. a kogusid üldiselt kõige enam toetust sellised tegurid nagu kooli lähedus kodule, liiklusolud, kooli maine. Sõltuvalt vanemate haridusest ja pere elukohast oli erinevusi: kõrgema haridusega vanemad pidasid väga oluliseks keskhariidust andvat kooli, väiksema haridustasemega vanemad kooli lähedust kodule; maapiirkondades elavate vanemate esimene valik oli kodulähedane kool, aga oluliseks peeti ka huvitegevuse võimaluste olemasolu (Salundi, Tiko, 2009). Truverki uurimuses Kuressaare lapsevanemate koolivaliku eelistuste kohta osutusid kõige sagedamini valitud teguriteks kooli lähedus kodule, kooli maine, lapse enda eelistused ja õpetamise kvaliteet (Truverk, 2010). Bossetti uurimuses Kanada Alberta provintsi lapsevanemate seas ilmnes samuti, et enam hinnati kooli lähedust kodule, kooli tugevat akadeemilist taset ja kooli mainet. Erakoolides õppivate laste vanemad hindasid rohkem väiksemaid klasse, jagatud väärtusi, õpetamise stiili ja tugevat akadeemilist taset (Bossetti, 2005).

Seppäneni uurimus viidi läbi neljas Soome suuremas linnas ja võrreldi tulemusi Šotimaal, Inglismaal, Prantsusmaal ja Uus-Meremaal korraldatud uurimustega. Uurimuse ühe tulemusena leiti populaarsemaid koole iseloomustavad tegurid: need koolid asuvad

kesklinnas, neil on piisavalt pikk ajalugu, nad pakuvad palju süvaõppe võimalusi, mis toob kaasa ka õpilaste valiku, ja nende koolipiirkond on väiksem kui keskmiselt (Seppänen, 2003). Populaarsete koolide asukohale oli iseloomulik, et nende ümbruskonnas elasid keskmisest jõukamad pered (ibid.)

2.3. Hinnangud kooli vaba valiku tulemustele

Rootsi riikliku haridusameti poolt tellitud uuringud viimase kümnendi jooksul tõid välja nii positiivseid kui negatiivseid järeldusi 1990ndate aastate haridusreformi tulemustest. Positiivne oli, et vanemate osalemine koolielus kasvas, kui vanemad olid koolivalikul aktiivsed olnud; õpetajad muutusid avatumaks, valmis rohkem kuulama vanemate soove ja ka kriitikat; suurenes ka pedagoogiliste võtete mitmekesisus. Negatiivsena toodi esile, et koolivalik halvendas vaesemates piirkondades asuvate koolide olukorda, suurenesid õpilaste saavutuste vahelised erinevused (üleriigiliste testide põhjal), konkurents vähendas koolide vahelist koostöö soovi (Bunar, 2010; Lekholm, 2011).

Paljud uurijad jagavad seisukohta, et koolide kihistumise oluliseks põhjuseks on elupaikade kihistumine (housing segregation). Fridman vaidles vastu väitele, et riigikooli suur väärtus on olnud erineva sotsiaal-majandusliku taustaga õpilaste kokkusulandumine. Ta mõõnab, et see pilt on õige väikeste kogukondade, täiesti vale aga suurte linnade puhul ja viitab linnades kasvavale elanikkonna paikkonnitisele kihistumisele, sidudes koolihariduse taseme ja maksumuse teatud asustuspaikkonnaga (Friedman, 1992). Bossetti on tõdenud, et kui osa uurijaid väidab, et koolivaliku vabadus parandab koolide efektiivsust, tõhusust, teenuste kvaliteeti ja see tervikuna viib hariduse kvaliteedi tõusele, siis teised väidavad, et valikuvabadus viib ühiskonna edasisele fragmenteerumisele (Bossetti, 2005). Ühiskonna fragmenteerumist kinnitab ka Tambet oma uurimuses Tallinna koolivõrgust, leides, et lapsele kooli valik on seotud perekonna sotsiaalse seisundi erinevustega – ülelinnalise vastuvõtuga (eliit)koolides on enam hariduslikule tulemuslikkusele orienteeritud kõrgema haridustaseme ja ametialase positsiooniga vanemate lapsi võrreldes teeninduspiirkonda omavate koolidega (Tambet, 2008). Ka Bunar ja Kallestenius tegid oma uurimuse põhjal järelduse, et kui immigrantide lapsed Stockholmi äärelinna vaesematest piirkondadest liikusid keskklassi koolidesse, siis rootsi lapsed hakkasid peagi liikuma teistesse koolidesse (Bunar, 2010). Uurimused näitasid, et elukohtade kihistumine seletas palju rohkem koolide kihistumist (Lindbom, 2010).

T. Autio viitab **USA** koolide standardiseerimise ja privatiseerimise ühe tugevama ja autoriteetsema eeskõneleja Diane Ravitchi meelemuutusele 2010. a, kui Ravitch, majanduskeskse ja parempoolse poliitika ning erastamise ja vabaturu pooldaja, avaldas oma uued seisukohad, väites, et pole vaja turgu, vaid läbimõeldud õppekava õpilaste koolitamiseks ning valitsus peaks iga kogukonna varustama heal tasemel kooliga; senine kurss lõhestaks kogukondi, muudaks koolid ühenäolisemaks ja viletsamaks, annaks õpilastele valet tagasisidet nende saavutuste kohta ning looks erasektori, mis nõrgestaks haridust tervikuna (Autio, 2011).

2.4. Viljandi koostööpiirkond kui katse võrdsete võimaluste tagamiseks hariduses

Raagma hinnangul tingib lähituleviku areng eriti suuri muutusi maa-asustuses, sest endised majandikeskused on nõrgenenud, enamus töökohti on kadunud, teeninduse ja haldusstruktuuri ratsionaliseerimisega on kadunud või kadumas rida väiksemaid teenindusasutusi (pangakontorid, sidejaoskonnad, koolid). Aastatel 1993 – 1998 toimus Eestis oluline majanduse ja elanikkonna koondumine suurkeskustesse ning see protsess jätkub (Raagmaa, 1999). Luuk, analüüsides tolaegset tööturгу ja koolitust, osutas, et on vaja analüüsida haridussüsteemi logistikat ja optimeerida koolivõrk, et kvaliteetne kaasaegne haridus alusharidusest töökoolituseni oleks kättesaadav kõigis Eesti piirkondades. Hariduse majandamises ja juhtimises tuleks keskenduda valla tasandilt piirkondlikule omavalitsusliitude tasandile (Luuk, 1999).

Viljandi linna ümbritsevate valdade lapsevanemad eelistasid 90ndatel aastatel järjest enam oma valla alg- või põhikoolile linna gümnaasiumeid. Kõrgkoolid hakkasid kehtestatud riigieksameid arvestama sisseastumiseksamitena ja see muutis gümnaasiumisse pääsemise ning heade tulemuste saavutamise riigieksamitel äärmiselt oluliseks. 1997. a pearaha-süsteem koolide finantseerimisel raskendas valla koolide olukorda ja tõi esile vajaduse teha koostööd linna kui tõmbekeskusega. Valdavalt loeti õpilasrände põhjuseks lapsevanemate eelistust panna oma laps kooli, kus oleks võimalik omandada üldhariduse täistsükkel (Annus, et al. 2008). **Viljandi koostööpiirkond** (Viljandi linn ja neli linnaga piirnevat valda, vt lisa 2) pakkus 1998. a koolikorralduses välja järgmise idee: kõik piirkonna üldharidusasutused, sh huvikoolid ja ühtne nõustamissüsteem, ühendatakse sihtasutuseks, millel kolm piirkonda, igaühe keskmeks üks gümnaasiumitest. Gümnaasiumite juurde oleks kuulunud konkreetsed alg- ja põhikoolid valdadest ning nende koolide õpilastel poleks olnud takistusi oma edasise koolitee jätkamisel progümnaasiumi või gümnaasiumi osas. Tollane Maaelu Arendamise

Instituut pakkuski arengukavas ühe variandina välja idee, et Viljandisse jääb 3 gümnaasiumi koos progümnaasiumi klassidega (koostööpiirkonna hariduse arengukava projekt).

Koostööpiirkond oleks seega koolikorralduslikus mõttes olnud ühtne. Mõte ei realiseerunud, ühelt poolt, tollase seadusandluse raskuste ja, teisalt, linna vähese huvitatuse tõttu

2004. aastal viis Praxis läbi uuringu üldhariduskoolide võrgust, milles soovitas lahutada erinevad kooli astmed omaette koolideks. Samuti leiti, et kooli teeninduspiirkonna olemasolu kohustusliku hariduse osas tagaks igale lapsele koha tema elukohale lähimas koolis ja koolipidajale võimaluse olla täpsem pikaajalises planeerimises. (Praxis, 2004).

2012. aastaks ei ole koostööpiirkonna koolide teeninduspiirkonnad lapsevanemate koolivaliku kriteeriumiks, ellu on rakendatud Praxise soovitus kooliastmete lahutamise kohta - põhikool ja gümnaasium on eraldi koolid. Aastatel 1999 kuni 2012 on koostööpiirkonna koolivõrgus toimunud mitmeid muutusi: 1999. a oli 5 lasteaed- algkooli, 2 algkooli, 7 põhikooli ja 5 gümnaasiumi (sh. täiskasvanute gümnaasium), 2012. a on lasteaed-algkoolidest saanud 4 lasteaeda, suletud 1 põhikool linnas. Suletud on 1 gümnaasium, kus praegu töötab kool HEV lastele, ja reorganiseeritud 3 gümnaasiumi põhikoolideks. Linnas alustas tööd põhikooliklassideta riigigümnaasium, ühes vallas lasteaed-põhikool HEV lastele (vt. lisa1). Viljandi linn kehtestas oma määruses, et linna koolidesse võetakse vastu sisseastujaid, kelle elukoht on rahvastikuregistri andmeil Viljandi linn. Järgmine punkt täpsustab, et vabade kohtade olemasolul ka neid, kes ei ela registri järgi Viljandi linnas (vt. lisa 3). Kuna õpilaste arv linnas väheneb, klassi õpilaste piirarvu ei vähendata, siis „vabad kohad“ täidetakse pidevalt tulijatega teistest omavalitsustest, eriti lähivaldadest. Lapsevanemate hinnangul on linnakoolis tugevamad õpetajad, head huvialadega tegelemise võimalused, sealt on kergem pääseda edasi õppima, linnakoolidel on hea maine.

2.5. Kooli maine kui oluline tegur lapsevanemate koolivalikul

Eesti Õpilasesinduste Liidu juht väidab, et sageli on kodulähedase kooli maine põhjendamatult madal ja kesklinna kooli oma põhjendamatult kõrge; kooli mainet pole võimalik mõõta ning arvamus on välja kujunenud sõprusringkonnas (Õpilasliit...,2011). Mitmed Eesti praegust hariduselu iseloomustavad mõtteskeemid on pärit 80-ndate aastate paradigmat: riigieksamite tulemuste põhjal avaldatavad pingeread koos veendumusega, et need näitavadki koolide headust, usk välise kvaliteedihindamise mõjukusse, õpiväljundite tervendavasse rolli jne. (Heidmets, et al, 2011). Õpilased ise hoiatavad kooli valimast üksnes eksamipingeridade põhjal, viidates selle, et eksamitulemuste kõrval on palju muid

kriteeriume, mis on õpilase vaatenurgast palju olulisemad, arvestades õppuri isikupära. Näiteks sportimisvõimalused, huviringid, koolilõuna, õpilasesinduse olemasolu jne. (Õpilasliit..., 2011). Uurimustes on väidetud, et väiksemad koolid tunduvad andvat paremat õpiväljundit – kõrgemad tulemused, väiksem väljalangevus, kuid Lekholm väidab, et kooli suurus iseenesest pole tähtis, vaid selle mõju võib olla segi aetud teiste faktoritega nagu individuaalne lähenemine, jagatud kooli missioon, tugev õppekava, professionaalne kogukond jne. (Lekholm, 2011). Strenze arvates mõjutavad kooliga seotud näitajatest õppetulemusi vaid õpetajate haridustase, tööstaaž ja, ikkagi, õpilaste arv – suures koolis ja haritud, kuid mitte eriti pika tööstaažiga õpetajate käe all saavad õpilased paremaid tulemusi, olenemata niivõrd sotsiaal-majanduslikust taustast. Tundub, et kõrgelt haritud noored õpetajad on see ressurss, mida tuleks koolide vahel võrdselt jagada, kui tahetakse anda lastele teadmiste omandamisel võrdsed võimalused (Strenze, 2007). Ka Lekholm viitab sellele, et õpilaste õppetulemused võivad olla seotud nende sotsiaal-majandusliku taustaga, aga mitte konkreetselt maa- või linnakooli kui sellisega (Lekholm, 2011).

Praxise poolt läbiviidud pilootuuringus Viljandimaal seostasid nii õpilased, koolijuhid kui lapsevanemad head kooli õppeasutuses valitsevate suhete, heade õpetajate, kooli poolt pakutavate tingimuste ning erinevate saavutustega (Kirss, 2008). Heinla ja Pilli uurimuses Tallinna üldhariduskoolide lapsevanemate seas kordus vastustes küsimusele, miks vanem valis oma lapsele just selle kooli, kolm positiivset hinnangut: tugevad õpetajad, kooli kõrge maine ja õpilassõbralik õhkkond (Heinla&Pill, 2008). Ka teistes uurimustes on lapsevanemad pidanud kooli mainet oluliseks koolivaliku teguriks (Salundi&Tiko, 2009; Truverk, 2010).

2.6. Kuidas vanemad saavad informatsiooni, et valida oma lapsele hea (mainega) kool?

Johnssoni ja Lindgreni arvates reformid hariduses tekitasid tihedama suhtlemise kooli ja vanemate vahel – vanemad vajasid infot alternatiivsete valikute jaoks ning koolid pidid end „turundama“ (2010). Bossetti uurimuses 29 algkoolis Alberta provintsis Kanadas leiti, et enamuse informatsiooni said vanemad sotsiaalvõrgustikest (sõbrad, naabrid, töökaaslased) (Bossetti, 2005). Vanemad usaldasid rohkem oma isiklike väärtushinnanguid, subjektiivseid eesmärke hariduses nagu ka teiste, oma sotsiaalvõrgustikust pärit inimeste arvamust – vanemate valik on sotsiaalse protsessi osa, mis on mõjutatud sotsiaalse klassi tunnustest ja sotsiaalsest suhtevõrgustikust (ibid).

Rootsi uurijad väidavad, et koole tutvustavates materjalides on vähenenud pedagoogiline,

sisuline informatsioon ja suurenenud rõhuasetus asukohale ja koolihoone kvaliteedile; brošüürid on tihtipeale kujundatud kui kinnisvara reklaamid. Materjalid on ülesehitatud emotsionaalsete kujunditega, mis annavad vähe teadmisi, aga kannavad lugu õpingutest, millel on suur tulevikupotentsiaal. Üks tõlgendusi on, et see viitab hariduse kui tarbekauba mõistele (Johnsson&Lindgren, 2010).

Kokkuvõtteks: 80ndate aastate muutused ühiskonnas tervikuna viisid turusuhete juurdumiseni hariduses, kus kaks peamist tegurit olid koolivaliku vabadus ja uus rahastamismudel – haridusosak, meil pearaha, mis liigub koos lapsega.

Turusuhete pooldajad toetasid täielikult kooli valikuvabadust ja osakuid, sest nende arvates toob koolidevaheline konkurents ja vanematele suurema otsustusõiguse andmine ühiskonnale ainult kasu: koolide konkureerimine õpilaste pärast parandab nende töö tulemuslikkust; hariduse kättesaadavus paraneb, kihistumine hariduses väheneb, sest kõigil on võrdsed valikuvõimalused. Turusuhete vastased väidavad, et kihistumine suureneb, sest kõrgema haridustaseme ja ametialase positsiooniga jõukamad vanemad on koolivalikul aktiivsemad, kujunevad keskklassi või nn. eliitkoolid, kuhu asuvad õppima sotsiaalselt tugevamad õpilased. Eestis läbiviidud uurimused toovad olulisemate kooli valiku teguritena välja tugevaid õpetajaid, kooli tugevat akadeemilist taset ja head mainet, kooli lähedust kodule.

Suure tõenäosusega asuvad koolid, millel on lapsevanemate silmis hea maine, linnades kui tõmbekeskustes. Viljandi koostööpiirkonnas tehti 1998. a katse kihistumist hariduses vähendada, püüdes korraldada suuremat koostööd omavalitsuste, koolide, lapsevanemate ja ühenduste vahel. 2012. a on Viljandi koostööpiirkonnas linn jätkuvalt tõmbekeskuseks ja lapsevanematel tegelikkuses olemas kooli valiku vabadus. Käesolev uurimus käsitleb viimasel viiel aastal toimunud muutusi koostööpiirkonnas ja uurib, millised on lapsevanemate hinnangud teguritele, mis on nende koolivaliku otsustusi kõige rohkem mõjutanud.

3. METOODIKA

3.1. Valim

Käesoleva magistritöö tarvis viidi läbi 2 uurimust. Esimene uurimus viidi läbi 2007. aastal. Üldkogum oli 323 lapse vanemad elukohaga Viljandi linna ümbritsevas neljas vallas, kelle lapsed õppisid linna kolme gümnaasiumi põhikooli osas. Õpilaste võtmine valimisse toimus valdade esitatud nimekirjade alusel, mida võrreldi koolide nimekirjadega. Andmete kogumise meetodiks oli kirjalik küsitlus. Vanematele saadeti lapsega koju üheleheküljeline ankeet, mille tagastamiseks oli aega kuni kaks nädalat. Anonüümsed ankeedid kogus kokku klassijuhataja. Tagasi saadi 161 ankeeti, st. 49,8%. Taustküsimused puudutasid pere elukoha valda ja lapse kooli.

Tabel 1. Lapsevanematest vastajate arv kooliti ja vallati 2007.a.

Vallad/Koolid	AA	BB	CC	Kokku
Muu	2	2	2	6
I vald	7	2	5	14
II vald	25	16	23	64
III vald	10	8	4	22
IV vald	22	18	15	55
Kokku	66	46	49	161

Teine uurimus viidi läbi 2012/2013 õppeaastal Viljandi linna kolmest gümnaasiumist reorganiseeritud 3 põhikoolis, kus üldvalimi moodustasid 1.-6. klassides õppivate laste vanemad, kelle elukohaks oli märgitud mõni Viljandi linna neljast lähivallast. Need aastakäigud valiti põhjusel, et perede nende lastega seoses ei olnud vanemad eelmise küsitlusega hõlmatud. Üldkogum oli 205 peret. Õpilaste võtmine valimisse toimus, nagu varemgi, valdade esitatud nimekirjade alusel, mida võrreldi koolide nimekirjadega. Sarnaselt 2007. a uurimusega toimus ka ankeetide edastamine lapsevanematele ja kokku kogumine. Sarnast andemekogumismeetodit on kasutatud mitmetes uurimustes (Bossetti, L. 2004, Rätty, H. 2009, Salundi, M.&Tiko, A. 2010). Tagasi saadi 179 ankeeti, st. 86,8%. Üldistest taustküsimustest selgub, et vastanute seas kõige rohkem oli kõrgharidusega vanemaid -35%, kutsekeskharidusega -32%, keskharidusega -25%. Suures enamuses vastasid ankeetidele emad -81%, mõlemad vanemad olid märgitud 3% juhtudel. Vastanutest 4% märkis elukoha mujal, kui koostööpiirkonna vallad, töökoht oli vastanutest 72% Viljandi linnas, ainult 9% oma vallas, teistel juhtudel mujal või oldi kodune või töötu.

Tabel 2. Lapsevanematest vastajate arv kooliti ja vallati 2012.a

Vallad/Koolid	AA	BB	CC	Kokku
Muu	3	5	2	10
I vald	8	15	1	24
II vald	22	35	23	80
III vald	9	7	4	20
IV vald	18	22	5	45
Kokku	60	84	35	179

3.2. Andmekogumismeetod

Tegemist on kvantitatiivse uurimusega, kus kasutatakse kirjalikku ankeetküsitlust. Esimeses uurimuses kasutati autori poolt koostatud valikvastustega ankeeti. Küsimustik koosnes 13 küsimusest vastamiseks 3-pallisel Likerti skaalal. Küsimused jaotusid nelja ploki:

1)logistikaga seotud küsimused, 2)maakooliga seotud küsimused, 3)linnakooliga seotud küsimused, 4) küsitletava taustaandmed. Küsimustiku sisemist reliaablust kontrolliti Cronbachi Alfa väärtuse arvutamisega, kasutades andmetöötlusprogrammi SPSS for Windows. Väärtuseks saadi 0,661.

Teise uurimuse puhul kasutati ankeetide koostamisel Salundi ja Tikko poolt 2009.a läbi viidud uuringu „Koolivalikut mõjutavad tegurid“ küsimustikke nr. 3 ja nr. 5. Küsimustikku nr. 3 –*Millest lähtusite kooli valikul*- täiendati esimese uurimuse ankeedi küsimustega. Sõnastati ümber ja lisati esimeses küsimustikus konkreetsetl maakoolide kohta käinud küsimused. Lisati vabavastustega küsimused. Vastamisel kasutati 5-pallist Likerti skaalat. Selle küsimustiku sisemiseks reliaabluseks arvutati Cronbachi Alfaga 0,817. Peale esimese küsimustiku vastamist paluti lapsevanematel moodustada omapoolne pingerida eelnevalt hinnatud teguritest. Küsimustikku nr.5 -*Olime meie lapse kooliminekuks valmistudes* lisati veel kolm väidet võimalike informatsiooniallikate kohta. Vastamiseks kasutati 5-pallist Likerti skaalat ja selle küsimustiku reliaabluseks arvutati 0,747. Seoses Viljandis rakendunud uue koolikorraldusega lisati ankeeti kaks valikvastustega küsimust selgitamaks välja lapsevanemate hinnanguid uuele koolikorraldusele ja, teiseks, selle mõjule vallakoolide arengule.

3.3. Andmetöötlusmeetod

Andmete töötlemisel kasutati statistilist andmetöötlusprogrammi SPSS ja MS Excel. Andmete analüüsiks kasutati kirjeldava statistika meetodeid-risttabelid, mediaanid, protsentjaotus.

Tulemuste üldistatumaks analüüsiks koondati erinevad tegurid faktoranalüüsi abil faktortunnusteks (peakomponentide meetod). Erinevate valdkondade vahelisi seoseid vanemate hariduse ja vanusega uuriti Pearsoni korrelatsioonikordaja abil. Seotust elukohaga uuriti Hii-ruut testi abil. Esimese ja kolmanda hüpoteesi tõestamiseks, statistilise seose olulisuse kontrollimiseks, kasutati hii-ruut testi. Vabavastuste analüüsimisel kasutati kvantitatiivset sisuanalüüsi.

3.4. Tulemused

Järgnevalt esitatakse ankeetküsitluste tulemused.

3.4.1. 2007 a. uurimus.

Tabel 3. Koondsagedustabel valimi ankeedivastustest

	Kõige olulisem	Oluline	Üldse mitte	Kokku
1. Linna kool on kodule lähemal	32	41	82	155
2. Bussiühendus linnakooliga parem	41	54	61	156
3. Käin ise linnas tööl	67	44	43	154
4. Linnas on erialaselt tugevamad õpetajad	76	61	17	154
5. Maakoolis klassid liiga väikesed	12	43	98	153
6. Maal vähe noori õpetajaid	13	42	99	154
7. Maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks	40	76	37	153
8. Koolimaja maal ebamugav, remontimata	11	46	97	154
9. Õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja	18	53	82	153
10. Linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	86	59	9	154
11. Tahan oma lapsele rohkem privaatsust kui väike maakoht seda võimaldab	20	46	87	153
12. Meile meeldib just see kool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid	90	54	9	153

Maakooli kohta käiv väide 2012. a küsimustikus *vallakooli tase meid ei rahuldanud* (vt. tabel 5) on esimeses ankeedis esitatud mitme eraldi väitena – väited 5 – 9 (vt. tabel 3). Ca 2/3 on vastanud, et negatiivsed väited vallakooli kohta ei mõjutanud neid üldse oma lapsele linna

kooli valides. Samas on tuntav enamik vanemaid ikkagi vastanud, et *linnakoolis on erialaselt tugevamad õpetajad* – kahe positiivse vastuse kokkuvõttes 134 punkti (Me 2,0), (vt. tabel 4).

Kõige enam positiivseid vastuseid sai väide *linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* – 145 punkti (Me 3,0), järgnes *meile meeldib just see kool...* 144 punktiga (Me 3,0). Väide *maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks* kogus 116 punkti (Me 2,0) ja *käin ise linnas tööl* kogus 111 punkti (Me 2,0). Üldse mitte olulisena hinnati väiteid *maal vähe noori õpetajaid* (Me 1,0), *maakoolis klassid liiga väikesed* (Me 1,0), *koolimaja maal ebamugav ja remontimata* (Me 1,0) – vastavalt 99, 98, 97 negatiivset vastust.

Tabel 4. Lapsevanemate hinnangute mediaanid ja keskväärtused

	Keskmine	Standard-hälve	Variatsiooni-Kordaja	Mediaan	Mood
Linna kool on kodule lähemal	1,68	0,80	47,6	1	1
Bussiühendus linnakooliga parem	1,87	0.80	42,8	2	1
Käin ise linnas tööl	2.16	0.83	38,4	2	3
Linnas on erialaselt tugevamad õpetajad	2,38	0,68	28,6	2	3
Maakoolis klassid liiga väikesed	1,44	0.64	44,4	1	1
Maal vähe noori õpetajaid	1,44	0.65	45,1	1	1
Maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks	2,02	0.71	35,1	2	2
Koolimaja maal ebamugav, remontimata	1,44	0,63	43,8	1	1
Õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja	1,58	0,69	43,7	1	1
Linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	2,50	0,61	24,4	3	3
Tahan oma lapsele rohkem privaatsust kui väike maakoht seda võimaldab	1,56	0,71	45,5	1	1
Meile meeldib just see kool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid	2,53	0,61	24,1	3	3

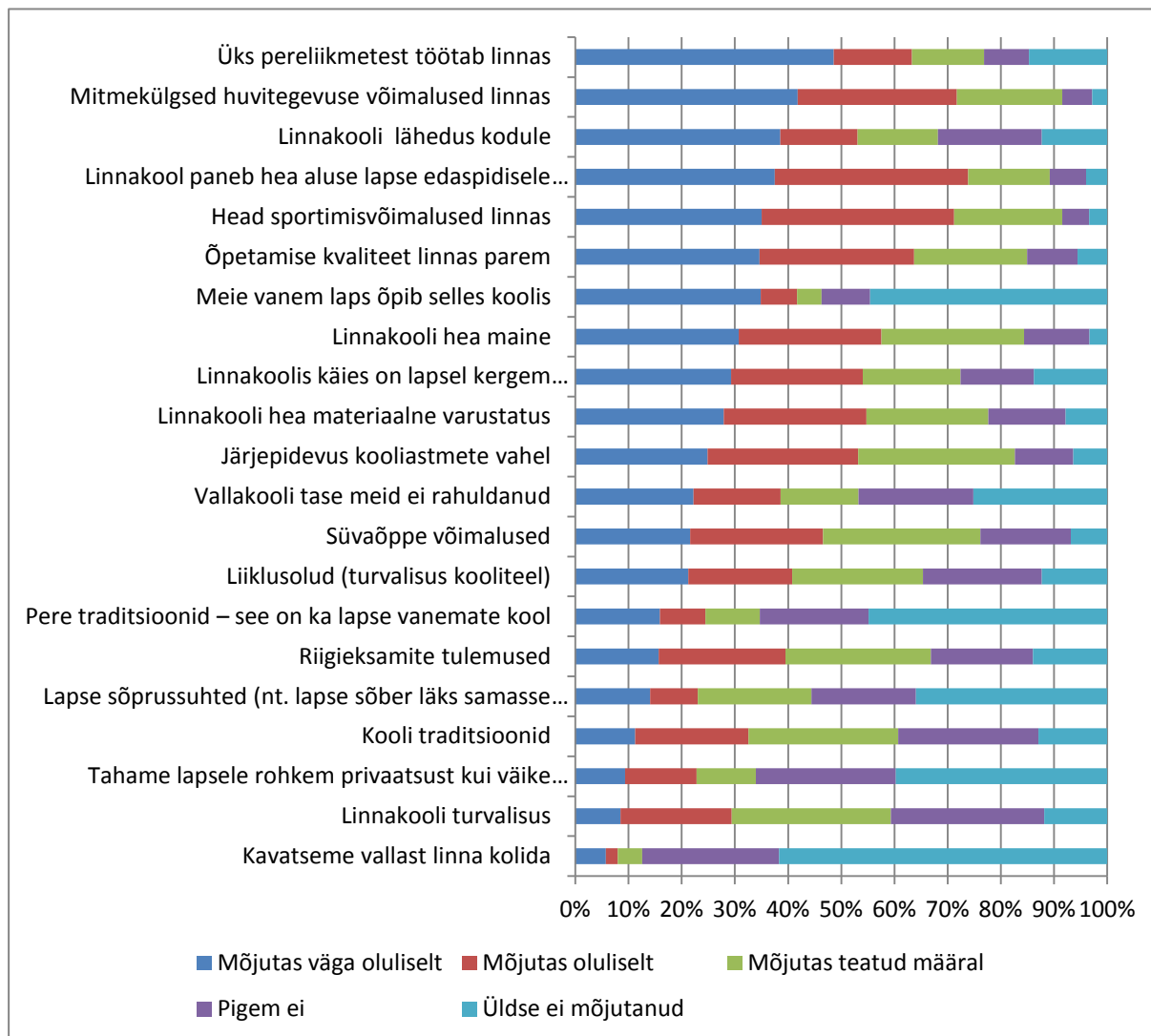
Uurides korrelatsioone erinevatele teguritele antud hinnangute vahel (vt. lisa 4), näeme statistiliselt olulisi seoseid tegurite *linnas on erialaselt tugevamad õpetajad* ja *linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* vahel ($p < 0.05$). Vanematel, kes olid märkinud, et linnakool on nende perele kõige lähem kool, olid nende hinnangutes kõigi ülejäänud teguritega negatiivsed seosed, välja arvatud väitega *bussiliiklus linnakooliga*

parem. Võib sellest teha järelduse, et kuuludes, ilmselt, kooli teeninduspiirkonda, polnud miski muu nende jaoks oluline. Positiivne seos oli ka hinnangute vahel maakoolis klassid liiga väikesed, maal vähe noori õpetajaid ja õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele nagu vaja ($p < 0.05$). Keskmise tugevusega seos oli olemas hinnangute tahan oma lapsele rohkem privaatsust kui väike maakoht seda võimaldab ja õpetajal väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele nagu vaja ($r = 0.475$, $p < 0.05$) vahel.

Faktoranalüüsis on kasutatud peakomponentide ja vektorite pööramiseks varimax meetodit. Faktoranalüüsi kirjeldamisvõime on 51,6% alg tunnuste variatiivsusest. 12 tunnusest saadi 3 faktorit. 1F – „hea linnakool“ – kirjeldatud 25,6% alg tunnuste kogu variatiivsusest. Siia kuulusid tunnused *õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja, maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks, tahan oma lapsele rohkem privaatsust kui väikene maakool seda võimaldab, maal vähe noori õpetajaid, koolimaja maal ebamugav, remontimata, maakoolis klassid liiga väikesed, linnas on erialaselt tugevamad õpetajad, linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda*. 2F – „turvalisus“ – 14,1%. Siia kuulusid tunnused *linnakool on kodule lähemal ja bussühendus linnakooliga parem*. 3F – 11,9%. Siia kuulusid tunnused *käin ise linnas tööl ja meile meeldib just see kool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid*.

3.4.2. 2012 a. uurimus.

1. Millest lähtusite kooli valikul?

Joonis 1. Lapsevanemate valiku tulemused.

Küsitud teguritest lapsevanemate koolivalikut „mõjutas väga oluliselt“ (vt. joonis1) asjaolu, et üks pereliikmetest töötab linnas (Me 4,0) ja 86 vastust. Järgnesid mitmekülgsed huvitegevuse võimalused linnas (Me 4,0) ja 74 vastust, linnakooli lähedus kodule (Me 4,0) ja 69 vastust, linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele (Me=4,0) ja 66 vastust, head sportimisvõimalused linnas (Me 4,0) ja 62 vastust ning õpetamise kvaliteet linnas parem (Me 4,0) ja vastuseid 62. Kahe kõige positiivsema vastuse „mõjutas väga oluliselt“ ja „mõjutas oluliselt“ järgi oli kõige sagedasem arvamus, et linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele, 130 vastust kokku. Järgnevad tegurid olid mitmekülgsed huvitegevuse võimalused linnas, kokku 127 vastust, head sportimisvõimalused linnas, kokku 126 vastust, õpetamise kvaliteet linnas parem, kokku 114 vastust, üks pereliikmetest töötab linnas kokku

112 vastust ning *linnakooli hea maine* (Me 4,0), kokku 103 vastust, teiste tegurite puhul jäi vastuste arv kokku alla 100 punkti. Lapsevanemate poolt enim märgitud teguritena võib nimeta veel *linnakooli hea materiaalne varustatus* ja *linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda*, (mõlemal Me 4,0). Kõikide eelnevate tegurite puhul oli variatsioonikordaja $< 50\%$, erandiks viimane tegur, kus $v=57,9$. Tegurile *meie vanem laps õpib selles koolis* anti 61 korral vastus „mõjutas väga oluliselt“, mis oleks sageduse pingereas esimese kolmandiku seas, samas kui (Me 2,0) ja $v = 72,7\%$, mis tähendab, et see tunnus liiga hajus, tegemist pole tüüpilise väärtusega.

Kõige vähem on mõjutanud lapsevanemaid tegur *kavatseme vallast linna kolida* (Me 1,0), $v=68,1\%$. Tegurid *meie pere traditsioonid-see on ka lapse vanemate kool, lapse sõprussuhted, meie vanem laps õpib selles koolis ja tahame oma lapsele rohkem privaatsust kui väike maakool seda võimaldab* osutusid samuti väheolulisteks (kõigil Me 2,0) ja v vastavalt 66,8%, 64,8%, 72,7% ja 85,4%.

Uurides vanemate haridustaseme ja koolivalikut mõjutanud teguritele antud hinnangute korrelatsioone, leiti, et kõrgema haridustasemega vanemad hindavad koolivalikul rohkem *paremat õpetamise kvaliteeti* linnas ($r = 0.732$, $p < 0.05$), *linnakooli head mainet* ($r = 0.587$, $p < 0.05$), *linnakool paneb hea aluse lapse edasisele haridusteele* ($r = 0.547$, $p < 0.05$).

Oluliseks ei pea kõrgema haridusega vanemad linnakooli lähedust kodule ($r = -0.070$, $p > 0.05$), vanemate laste õppimist selles koolis ($r = -0.040$, $p > 0.05$). Olulist seost ei leitud ka hinnangutes liiklusoludele ja lapse sõprussuhtetele. Kõikide vanemate puhul, kes olid andnud hinnangu linnakooli heale mainele, oli oluline seos teguriga *õpetamise kvaliteet linnas parem* ($r = 0.636$, $p < 0.05$), *selle kooli traditsioonid* ($r = 0.580$, $p < 0.05$) ja *linnakool paneb hea aluse lapse edasisele haridusteele* ($r = 0.488$, $p < 0.05$).

Faktoranalüüsis on kasutatud peakomponentide meetodit ja vektorite pööramiseks varimax meetodit. Faktoranalüüsi kirjeldusvõime on 65,5% alg tunnuste variatiivsusest. 21 tunnusest moodustati 6 faktorit.

1F – „linnakooli head õpitulemused“, alg tunnuste kogu variatiivsusest kirjeldatud 17,6%. Siia kuulusid tunnused *vallakooli tase meid ei rahuldanud, linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda, linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele, tahame lapsele rohkem privaatsust kui väike maakool seda võimaldab, õpetamise kvaliteet linnas parem, riigieksamite tulemused*.

2F – „linnakooli hea maine“, - 17,6%. Siia kuulusid tunnused *kooli traditsioonid, järjepidevuskooliastmete vahel, linnakooli hea maine, süvaõppe võimalused, linnakooli hea materiaalne varustatus, pere traditsioonid-see on ka lapse vanemate kool*.

3F – „vabaaja tegevused“ – 9,1%. Siia kuulusid tunnused *head sportimisvõimalused linnas ja mitmekülgsed huvitegevuse võimalused linnas*. 4F – „turvalisus“ – 8,3%. Siia kuulusid tunnused *liiklusolud, linnakooli lähedus kodule, linnakooli turvalisus*.

5F – 7,0%. Siia kuulusid *meie vanem laps õpib selles koolis ja kavatseme vallast linna kolida*.

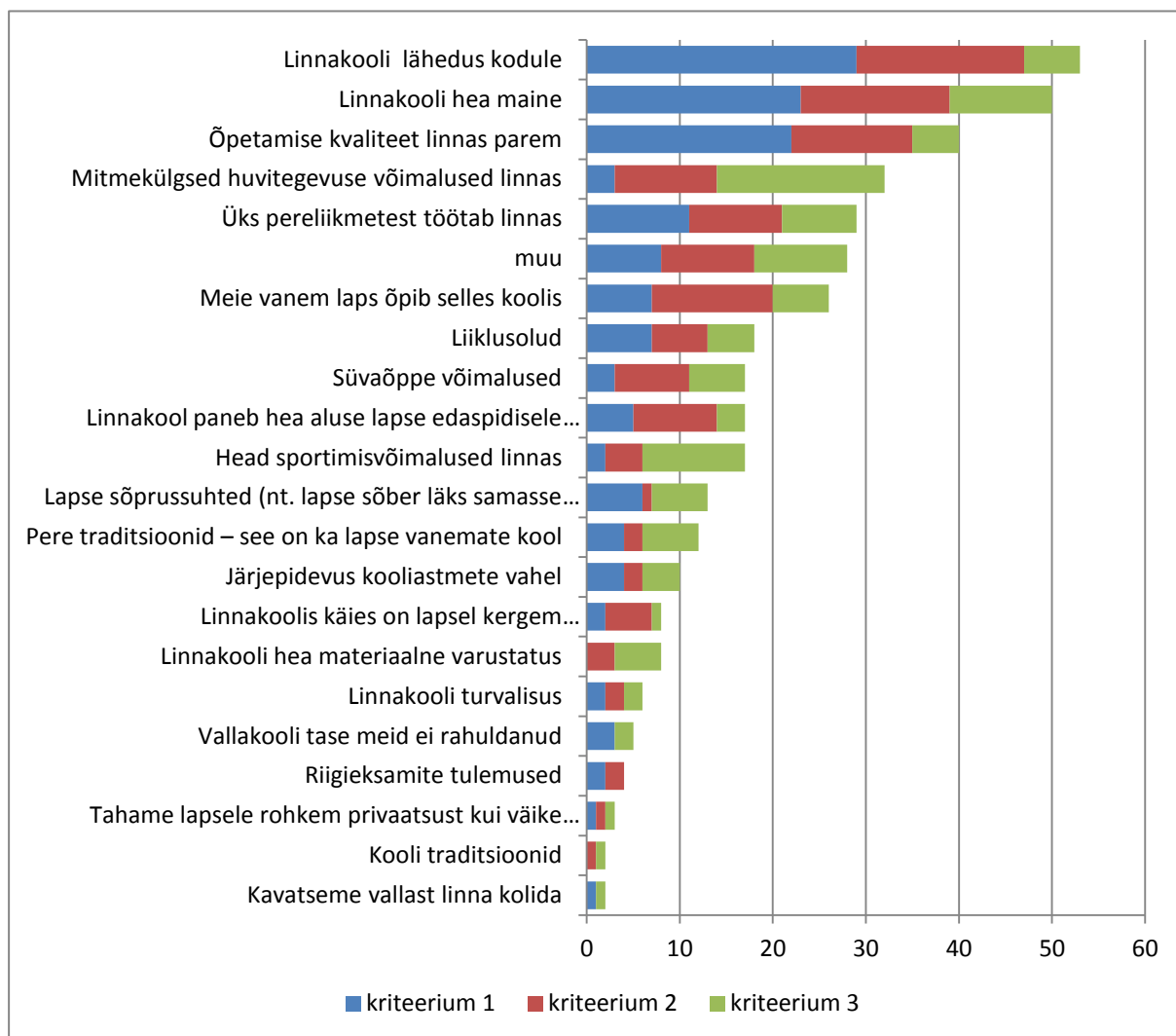
6F – 5,8%. Siia kuulusid tunnused *üks pereliikmetest töötab linnas ja lapse sõprussuhted*.

Vabavastuseid oli siin vähe ja viidati mõnele erilisele aspektile: *laps ja lapsevanem ei sobi ühte(maa)kooli, bussipeatus just (linna) kooli kõrval, koolis balletistuudio*.

Tabel 5. Lapsevanemate hinnangute mediaanid ja keskväärtused.

	Variatsioo nikordaja (%)	keskmine	Standard- hälve	Mediaa n	Mood
1. Linnakooli hea maine	31,3	3,68	1,15	4,0	5
2. Linnakooli lähedus kodule	42,4	3,47	1,47	4,0	5
3. Liiklusolud (turvalisus kooliteel)	41,9	3,15	1,32	3,0	3
4. Üks pereliikmetest töötab linnas	41,4	3,7	1,53	4,0	5
5. Kavatseme vallast linna kolida	68,1	1,63	1,11	1,0	1
6. Linnakooli turvalisus	41,9	2,84	1,19	3,0	3
7. Selle kooli traditsioonid	42,8	2,92	1,25	3,0	3
8. Süvaõppe võimalused	38,9	3,34	1,3	3,0	3
9. Järjepidevus kooliastmete vahel	39,6	3,46	1,37	4,0	3
10. Õpetamise kvaliteet linnas parem	33,3	3,81	1,27	5,0	5
11. Linnakooli hea materiaalne varustatus	38,4	3,57	1,37	4,0	5
12. Meie pere traditsioonid – see on ka lapse vanemate kool	66,8	2,33	1,67	2,0	1
13. Lapse sõprussuhted (nt. lapse sõber läks samasse kooli)	64,8	2,5	1,62	2,0	1
14. Meie vanem laps õpib selles koolis	72,7	2,78	2,02	2,0	1
15. Mitmekülgsed huvitegevuse võimalused linnas	34,4	4,04	1,39	4,0	5
16. Head sportimisvõimalused linnas	36,0	3,97	1,43	4,0	4
17. Linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele	36,0	3,97	1,53	4,0	5
18. Riigieksamite tulemused	58,6	3,04	1,78	3,0	3
19. Vallakooli tase meid ei rahuldanud	70,2	2,85	2,0	3,0	1
20. Tahame lapsele rohkem privaatsust kui väike maakool seda võimaldab	85,4	2,26	1,93	2,0	1
21. Linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	57,9	3,42	1,98	4,0	5

Järjestades **kolm koolivaliku kriteeriumit**, sai kõige rohkem punkte *linnakooli lähedus kodule* (53), teisena *linnakooli hea maine* (50), kolmandana *õpetamise kvaliteet linnas parem* (40). Kõige vähem said punkte *tahame lapsele rohkem privaatsust kui väike maakool seda võimaldab*(3), *kavatseme vallast linna kolida* (2) ning *selle kooli traditsioonid* (0). Suhteliselt suur oli siin vastamata jätnute arv – 34 juhul polnud üldse vastatud või siis märgiti ära ainult esimene kriteerium.

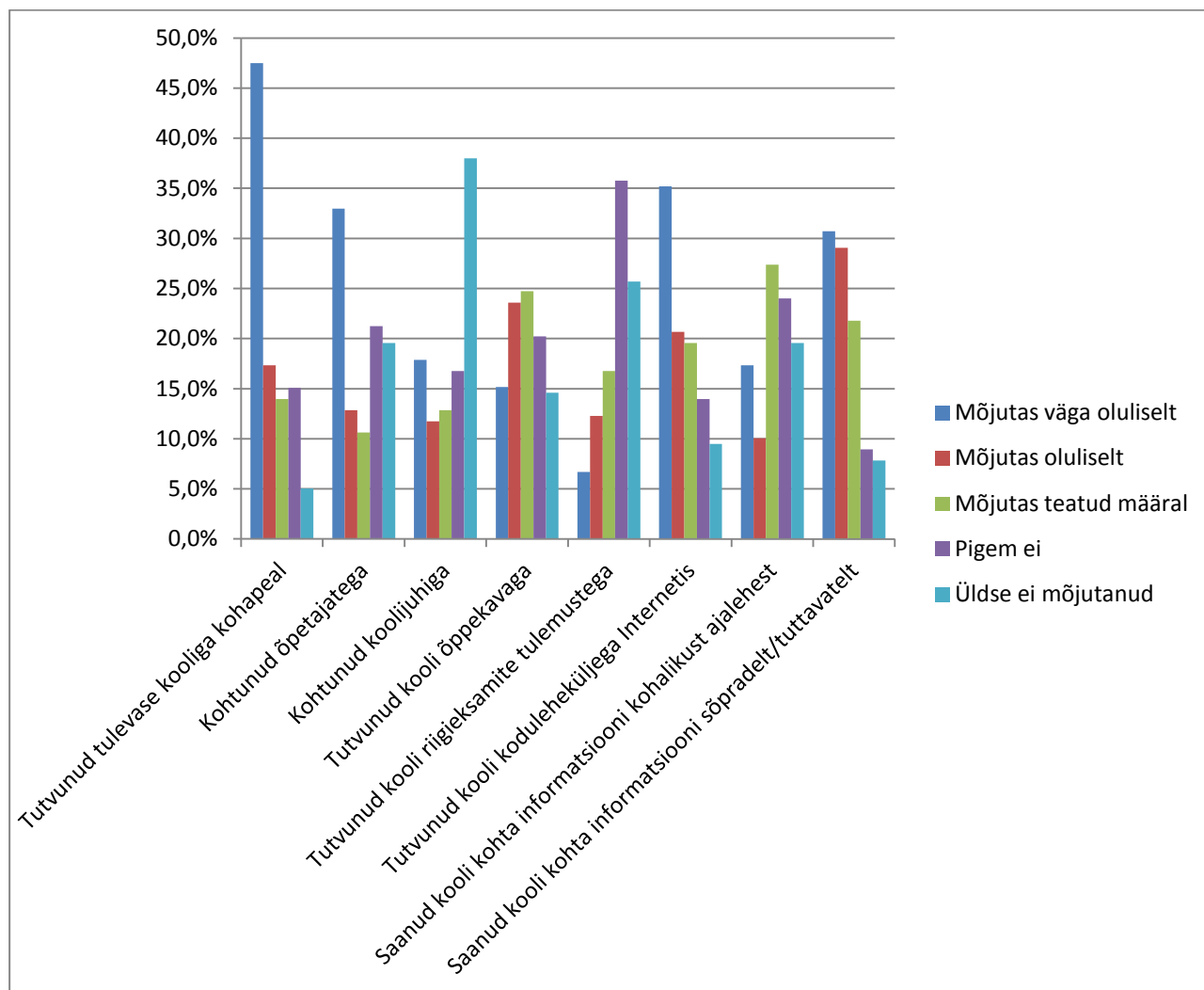

Joonis 2. Vanemate poolt valitud kolm olulisemat koolivaliku kriteeriumit.

Tunnuse „muu“ alla mahtusid sellised märksõnad nagu *tuttav keskkond, õpetamisviis, õpetajate suhtumine, oli olnud lootus lõpetada gümnaasium samas koolis, kogu (põhikooli) klass läks sinna kooli, mulle meeldib just see kool väga, tuttav tee kooli, lasteaed oli seal ligidal, head õpetajad, laps ise tahtis sinna kooli, ilus koolimaja, ei meeldi väikesed klassid maakoolis*.

2. Kuidas said lapsevanemad informatsiooni kooli minekuks valmistudes?

Lapse kooliminekuks valmistudes olid lapsevanemad kõige sagedamini *tutvunud tulevase kooliga kohapeal*, *saanud kooli kohta informatsiooni sõpradelt/tuttavatelt* ja *tutvunud kooli koduleheküljega internetis* (kõigi Me 4,0)(vt. Tabel 3). Kõige harvemini oli *kohtunud koolijuhiga* ja *tutvunud kooli riigieksamite tulemustega* (Me 2,0), vastavalt $v=64,0$ ja $v=54,3$.

Joonis 3. Vanemate hinnangud erinevatele tegevustele lapse kooli valikul

Vanemate haridusest lähtuvalt oli olemas nõrk seos teguritega *tutvunud kooli riigieksamite tulemustega* ja *tutvunud kooli koduleheküljega Internetis* ($r = 0.169$ ja 0.164 , $p < 0.01$). Statistiliselt oluline seos oli vanemate hinnangutes teguritele *tutvunud tulevase kooliga kohapeal*, *kohtunud õpetajate ja kooli direktoriga* ($p < 0.05$) nagu ka teguritele *saanud informatsiooni kohalikust ajalehest* ja *saanud kooli kohta informatsiooni sõpradelt ja tuttavatelt*.

Tabel 6. Lapsevanemate vastuste mediaanid ja keskväärtused

	Variatsiooni- kordaja	Keskmine	Standard- hälve	Mediaan	Mood
1. Tutvunud tulevase kooliga kohapeal	35,9	3,82	1,37	4,0	5
2. Kohtunud õpetajatega	53,0	3,09	1,64	3,0	5
3. Kohtunud koolijuhiga	64,0	2,47	1,58	2,0	1
4. Tutvunud kooli õppekavaga	44,7	3,00	1,34	3,0	3
5. Tutvunud kooli riigieksamite tulemustega	54,3	2,32	1,26	2,0	2
6. Tutvunud kooli koduleheküljega Internetis	39,3	3,56	1,40	4,0	5
7. Saanud kooli kohta informatsiooni kohalikust ajalehest	50,9	2,79	1,42	3,0	3
8. Saanud kooli kohta informatsiooni sõpradelt/tuttavatelt	36,9	3,63	1,34	4,0	5

Vabavastustes viidati kõige sagedamini sellele, et *informatsiooni saadi varem selles koolis õppinud pereliikmelt, vastajal endal oli kogemus olemas*. Veel märgiti, et *kool käis ennast lasteaias tutvustamas, infot saadi vanema lapse klassijuhatajalt*.

3. Vastajate hinnang Viljandis rakendunud uuele hariduskorraldusele.

Muutusi hariduskorralduses hindas positiivseks 51 vastajat, 87 vastajat ei osanud uut koolikorraldust hinnata ning 38 vastajat olid selles suhtes meelestatud negatiivsel (vt. tabel 7). Kolmes ankeedis oli see küsimus vastamata. Vallati suhteliselt kõige positiivsemalt hindasid põhikooli eraldamist gümnaasiumist IV valla lapsevanemad, kelledest 1/3 suhtus asjasse positiivselt.

Tabel 7. Vastajate hinnang koolikorraldusele vastajate elukoha järgi

Vallad	0	pos1	neg2	Ei tea3	Kokku
0			2	1	3
Vald 1	1	11	3	9	24
Vald 2	2	17	17	44	80
Vald 3		7	4	9	20
Vald 4		15	11	19	45
Mujalt 5		1	1	5	7
Kokku	3	51	38	87	179

Vabavastused sõltusid eelnevast vastamisest. Kui hinnang oli positiivne, siis nähti omaette gümnaasiumis vallakooli õpilastele võrdsete võimaluste pakkujat, valikaineid rohkem, kooli sissesaamisel vähem vaja karta eelarvamusi lapse suhtes, hea haridus kõigile, hea ettevalmistus ülikooliks, põhikool ja gümnaasium peavadki erinema - sunnib põhikooli õpilasi õppimist tõsisemalt võtma, õpilastel paremad süvaõppe võimalused. Kui hinnang oli negatiivne, siis kõige sagedasem arvamus oli, et liigselt on kiirustatud, koolil oleks pidanud ikka oma maja olema, laps oleks võinud saada hariduse ikka ühest koolist, vaevalt, et koolikorralduses midagi paremaks muutub, kaob laste turvatunne, lõhuti kauaaegsete traditsioonidega koolid. Enamus vastajaid ei osanud hinnangut anda ja siis lisati arvamused, kus kõige sagedasem oli *elame-näeme, asi alles alguses, liiga uudne, mis ka poleks, aga meil oli ainult üks kriteerium – laps linna kooli*.

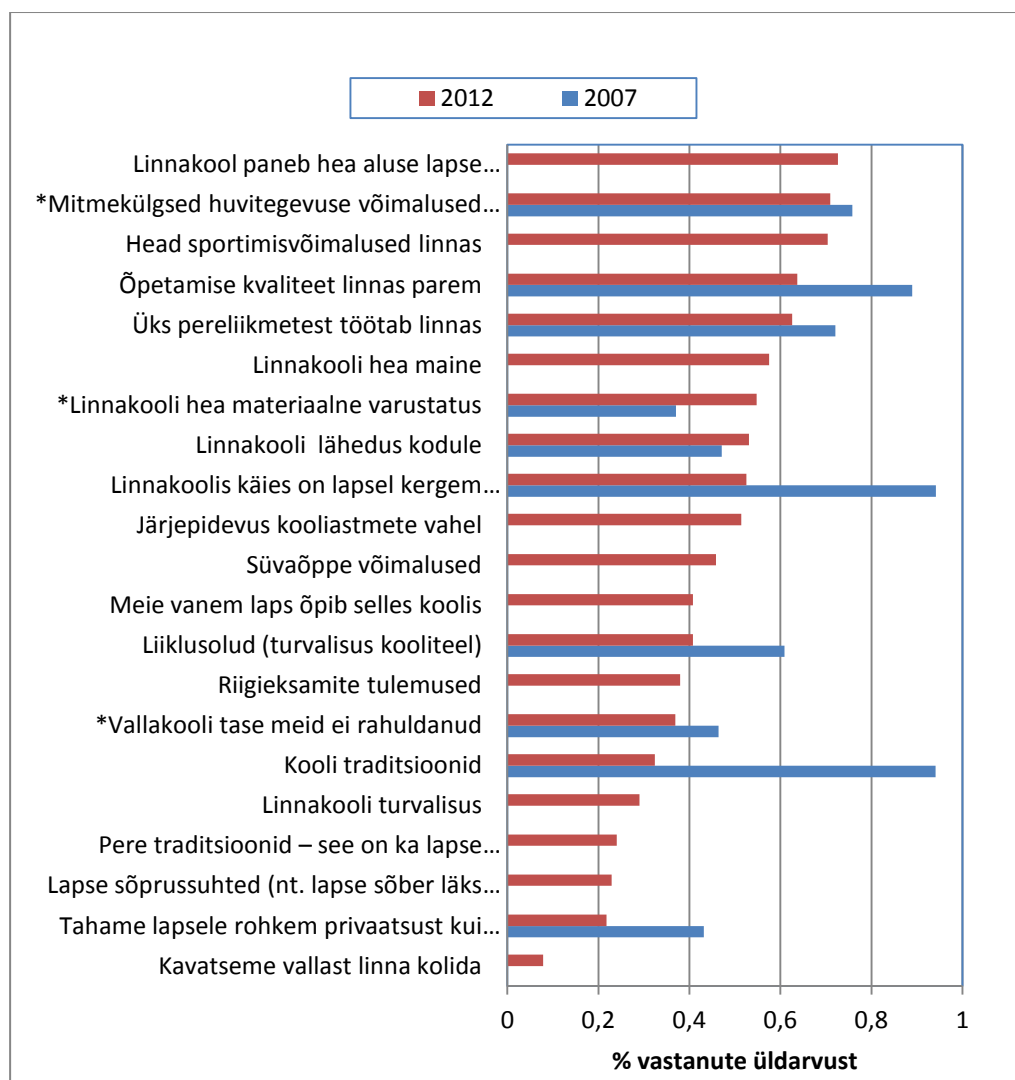
4. Vastajate hinnang uue hariduskorralduse mõjust vallakoolide arengule. Sellega seoses ei olnud enamusel vastajatest isiklikku arvamust – tervelt 132 juhul vastati, et ei oska öelda. Väheste vastajate seas oli ülekaal negatiivsetel hinnangutel: 26 negatiivset vastust 18 positiivse vastu (vt. tabel 8). Kolmes ankeedis oli see küsimus vastamata.

Tabel 8. Vastajate hinnang vallakoolide arengule vastajate elukoha järgi

Vallad	Ei				Kokku
	0	pos1	neg2	tea3	
0			1	2	3
Vald 1		4	5	15	24
Vald 2	1	7	9	63	80
Vald 3	2	3	3	12	20
Vald 4		4	8	33	45
Mujalt 5				7	7
	3	18	26	132	179

Vabavastustes positiivse hinnangu andnud märkisid ära vallakoolide õpilaste võrdsed võimalused gümnaasiumisse pääsemisel, põhikoolidel võimalik oma ressursse paremini kasutada, laps võib jääda õppima oma valla kooli, sest edasipääsemiseks kõigil võrdsed võimalused. Negatiivse hinnangu andjad kartsid, et paljud maakoolid lõpetavad nüüd oma tegevuse, linnalähedased koolid hääbuvad, kool peaks olema vähem edule orienteeritud ja rohkem arvestama lapse individuaalsust, vallakoolide lastel nüüd lihtsam linnakooli minna ja valla kool jääb tühjaks, algkoolis õppival lapsel tuleb nüüd kaks korda kooli vahetada. Enamus vastajatest kirjutasid, et ei oska öelda, vaatame mõne aasta pärast.

Võrdlus 2007. ja 2012. a uurimuse tulemuste vahel.

Joonis 4. Koolivaliku tegurid, mida lapsevanemad pidasid väga oluliseks või oluliseks linnakooli valikul 2007. ja 2012. uurimustes.

Võrreldes lapsevanemate valikuid kummaski uurimuses, näeme, et osa tegureid eristub 2007. aasta uurimuses tugevalt oma valikusageduse poolest: *meile meeldib just see kool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid*/viimases uurimuses *selle kooli traditsioonid* on saanud vastavalt 94,1% ja 32,4% kahest kõige positiivsemast vastusest. Kui võrrelda otseselt kooliga mitteseotud väiteid – üks pereliikmetest töötab linnas/käin ise linnas tööl, linna kool on kodule lähemal/linnakooli lähedus kodule ja liiklusolud (turvalisus kooliteel) /bussiühendus linnakooliga parem, siis kasvanud on ainult teguri *linnakool kodule lähemal* osatähtsus. Kaks teist väidet said protsentuaalselt rohkem positiivseid vastuseid viis aastat tagasi. *Linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* sai esimeses uurimuses 94,2%, teises 52,5%

kõige positiivsematest vastustest. Erinevuse olulisuse hindamiseks kasutati hii-ruut testi. Olulisuse tõenäosus $p=0,001$ st uuringute 2007 ja 2012 korral on küsimust *linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* väga oluliseks või oluliseks pidanud vastanute osatähtsus statistiliselt oluliselt erinev. 2007. aastal oli küsimust väga oluliseks või oluliseks pidanud vastanute osatähtsus oluliselt suurem. Hii-ruut testiga kontrolliti vastajate hinnangute seotust nende elukohaga, kui statistiliselt olulisi erinevusi ei leitud.

4. ARUTELU

Esimene hüpotees: **2007. a uurimusega võrreldes on 2012. a uurimuses suurenenud kooliväliste tegurite osatähtsus lapsevanemate koolivalikus.**

Kokkuvõttes võib öelda, et hüpotees ei leidnud kinnitust. Kontrollides hii-ruut testi abil tegurite valiku osatähtsust, selgus, et 2012. a on kasvanud küll tegurite *linnakooli lähedus kodule* ja *üks pereliige töötab linnas* osatähtsus, kuid muutus pole statistiliselt oluline.

Liiklusoludega seotud teguri osatähtsus oli 2012. a. uurimuses vähenenud. Kahe uurimuse kokkuvõttes aga on need tegurid lapsevanemate poolt hinnatud väga olulisteks.

Elukoha läheduse koolile märgiti koolivaliku ühe olulisema kriteeriumina käesoleva töö mõlemas uurimuses. Elanike arv on vähenenud kõigis koostööpiirkonna omavalitsustes, mitte väga kiiresti, aga pidevalt (vt. lisa 2), ka loomulik iive on olnud koostööpiirkonnas negatiivne (Geomedia, 2011). Negatiivne on olnud rändesaldo, erandiks Saarepeedi vald (ibid:27) ja kolme valla positiivne rändesaldo Viljandi linnaga. Need kolm valda on eraldanud maad uute elurajoonide välja ehitamiseks, aga kuna need asuvad linna lähedal, siis on usutavam, et vanemad siingi valivad linnakooli kui „kodule lähedal“, aga mitte kohaliku omavalitsuse kooli. Vajab eraldi uurimist, kas linna lähisteles asusid kodu rajama senised linnaelanikud või vallaelanikud, kes pole rahul elu- ja töötingimustega valla kaugemates külates. Soomes tehakse esimesed valikud meie mõistes progümnaasiumi ossa (7.-9.klass) ja vanematest 70% valis kohaliku kooli väga meelsasti, 12% üsna meelsasti (Räty, 2009). Kuressaare lastevanemate küsitluses oli kooli lähedus kodule kõige sagedasem vastus (Truverk, 2010) nagu ka ülevabariigilises uuringus maapiirkondade lõikes (Salundi&Tiko, 2009).

Lapsevanemad on 2012. aasta uurimuses kooliga mitteseotud teguritest kõige sagedamini märkinud, et *vähemalt üks pereliige töötab linnas* - 62,5% positiivsetest vastustest. 2007. aasta uuringus oli sarnasele küsimustele vastanute protsent 10 protsendipunkti võrra suurem. Töökoha keskmise väärtuse muutus on esitatud koostööpiirkonna omavalitsustes isiku kohta aastas tasutud sotsiaalmaksu summa alusel. 2008 ja 2010 aasta võrdlus, näitas, et töökoha väärtus suurenes Viiratsi vallas, teistes aga vähenes, eriti Viljandi linnas (Geomedia, 2011: 56). Tööandjate poolt loodud töökohtade arv ühe tööealise (15 – 64 a.) isiku kohta näitas, et Viljandi linnas on üle 0,8 töökoha inimese kohta, ümbritsevates valdades alanevas gradatsioonini kuni 0,4 töökohta tööealise inimese jaoks (Geomedia, 2011: 44). Eelpool esitatule viidates võib teha järelduse, et linnas on rohkem, olgu siis suhteliselt odavamaid töökohti ja see võimaldab linnaümbruse elanikel linnas tööd saada – 72% vastanutest käis Viljandi linnas tööl.

Liiklusolud kui koolivaliku tegur on olulisem olnud 2007. a Võib oletada, et logistiliselt on vanemal, kes käib linnas tööl, kergem ka laps linna kooli viia. Kui kasutatakse ühiskondlikku transporti, siis ühendus Viljandi linnaga on üldjuhul tunduvalt parem kui valdade väiksemate keskustega, kus kool asub.

Bunar väidab, et uurida tuleks just kohaliku tasandi suhteid- miks vanemad ja õpilased otsustavad koolist lahkuda või sinna jääda? Millised on tagajärjed õpilastele naabruskonnas/koolipiirkonnas? Seda saab uurida ainult siis, kui kooliturgu seostatakse kohaliku kontekstiga (Bunar, 2010). .

Teine hüpotees: lapsevanemad valivad linnakooli kõige sagedamini kooli hea maine pärast.

Hüpotees ei leidnud tõestust otseselt, kuid võttes kokku vanemate hinnangud erinevatele teguritele, mida nad on kooli valikul oluliseks pidanud, võib seda pidada hinnanguks kooli mainele ja seega lugeda hüpotees osaliselt tõestatuks.

2012. a uurimuses oli *linnakooli hea maine* vanemate kõige positiivsemate hinnangute järgi alles pingereas kuuendal kohal. Kõige sagedasem oli arvamus, et *linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele*, järgnevad tegurid olid *mitmekülgsed huvitegevuse võimalused linnas*, *head sportimisvõimalused linnas* ja *õpetamise kvaliteet linnas parem*.

Kõikide vanemate puhul, kes olid andnud hinnangu linnakooli heale mainele, oli oluline seos teguritega *õpetamise kvaliteet linnas parem* ($r = 0.636$), *selle kooli traditsioonid* ($r = 0.580$) ja *linnakool paneb hea aluse lapse edasisele haridusteele* ($r = 0.488$). Kui vanemad järjestasid kolm nende jaoks kõige olulisemat koolivaliku kriteeriumit, sai kõige rohkem punkte *linnakooli lähedus kodule*, teisena *linnakooli hea maine* ja kolmandana *õpetamise kvaliteet linnas parem*. Viis aastat tagasi läbi viidud uurimuses on ligi 2/3 vanematest vastanud, et negatiivsed väited (*maal vähe noori õpetajaid*, *väikeses koolis õpetajal palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja*) vallakooli õpetajate kohta ei mõjutanud neid oma lapsele linna kooli valides üldse, kuid samas suur enamus vanematest on ikkagi vastanud, et *linnakoolis on erialaselt tugevamad õpetajad* ja nende vastajate puhul oli olemas seos vallakooli kohta esitatud negatiivsete väidetega (vt. lisa 4). 3/4 vanematest oli nõus, et *maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks*, 2012. a pidas ligi 3/4 vanematest oluliseks koolivaliku teguriks *mitmekülgseid huvitegevuse võimalusi linnas*. Kui külastada koolide kodulehekülgi, siis saab üldistada, et kui maakoolis töötab ca 10 huvialaringi, siis linna igas uues põhikoolis on neid ligi kaks korda rohkem. Vallakoolides on olemas korralikud võimlad, aga ikkagi hindavad lapsevanemad *häid sportimisvõimalusi linnas* väga oluliseks. Salundi, Tiko uurimuses mõjutas kooli maine olulisel ja väga olulisel määral 50%

vastajate valikuid (Salundi & Tiko, 2009). Riigieksamite tulemused ei olnud praeguses uurimuses vanemate jaoks kõige olulisemate tegurite seas (38% kõige positiivsemaid vastuseid). Enne põhikooli ja gümnaasiumi eraldamist oleks see olnud oluline, sest eksamite tulemustest sõltus edasiõppimine kõrgkoolis. Vanemad usaldasid heade riigieksamite tulemustega oma mainet tõestanud linna gümnaasiume ning 2007. a uurimuses oli kõige olulisemate koolivaliku teguritena vanemate poolt hinnatud *linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* (94,2% vastanutest ning *meile meeldib see kool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid* (94,1% vastanutest). Riigieksamite tulemuste järgi koolide reastamist on aastaid peetud koolide edukuse ja kvaliteedi näitajateks, sest pingerea eesotsas on suured, õpilasi selekteerivad koolid. Põhikoolide õpilaste seas 2009. a läbi viidud PISA uuringu põhjal ilmnas, et suuremate koolide tulemused on pisut paremad kui väiksematel koolidel. Erinevus tulenes ennekõike sellest, et suurte koolide õpilased on parema sotsiaal-majandusliku taustaga. Kui õpilaste majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline taust arvesse võtta, siis seost kooli suurusega enam ei olnud. See tähendab, et väikesed koolid teevad õpilaste arendamisel sama head tööd kui suured koolid, kuhu õpilasi valitakse (Kitsing, 2012). Sama väidab ka Strenze ja esitab küsimuse, et võib-olla ei huvitagi lapsevanemaid kooli juures niivõrd õpetamise tase kui võrd kooli prestiiž (Strenze, 2007).

Uurimuses oli küsimus selle kohta, kuidas said lapsevanemad infot, et valida hea mainega kool. Salundi ja Tiko uurimuses peeti kooliga tutvumist kohapeal ja tutvumist kooli koduleheküljega kõige olulisemateks infoallikateks (Salundi & Tiko, 2009). Bunari uurimuses Alberta provintsi algkoolide kohta leiti, et kooli külastamine oli vanemate valikus kolmandal kohal, teisel kohal oli kohtumised õpetajate ja koolijuhiga, aga kõige olulisem infoallikas oli vestlus sõprade, naabrite ja teiste lastevanematega (Bunar, 2005). Käesolevas uurimuses kahe positiivse vastuse kokkuvõttes pidasid vanemad kõige tähtsamaks tutvumist tulevase kooliga kohapeal, teiseks info saamist sõpradelt, tuttavatelt ning kolmandaks kooli kodulehe külastamist. Kõige vähem olid vanemad huvitunud riigieksamite tulemustest, aga siin oli ilmselt põhjuseks, et põhikooli ei seostatud enam riigieksamitega.

Kolmas hüpotees: **2007. a uurimusega võrreldes on vähenenud teguri „linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda“ osatähtsus 2012. a uurimuses.**

See hüpotees leidis kinnitust. *Linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* sai esimeses uurimuses 94,2%, teises 52,5% kõige positiivsematest vastustest. Hüpoteesi tõestamiseks ja erinevuse olulisuse hindamiseks kasutati hii-ruut testi. Olulisuse tõenäosus $p=0,001$ st uuringute 2007 ja 2012 korral on küsimust *linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* väga oluliseks või oluliseks pidanud vastanute osatähtsus

statistiliselt oluliselt erinev. 2007. aastal oli küsimust väga oluliseks või oluliseks pidanud vastanute osatähtsus oluliselt suurem.

Selle hüpoteesi püstitamise taust on aga palju laiem kui kahe teguri olulisuse võrdlemine.

2007. a uurimus näitas, et tegur *linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* oli kõige sagedasem valik vanemate poolt. Tollal olid olemas koolide teeninduspiirkonnad, aga see ei takistanud linnakoolides avamast rohkem paralleelklasse ja lapsevanematel leidmast viise linna sisse kirjutamiseks, kuigi tegelik elukoht jäi valda.

Koolipiirkonnad on olemas paljudes riikides. Näiteks Ameerika Ühendriikides, Texase osariigis, Ectori maakonna sõltumatu koolipiirkond hõlmab 28 algkooli, 6 põhikooli, 3 keskkooli ja 3 erilinnakut. Erilinnakutes võimaldatakse koolist mingitel põhjustel välja langenud õpilastel lõpetada oma haridusteed. Üks keskustest tegeleb distsipliiniprobleemidega õpilastega. Tehnilise hariduse keskus koos karjäärikeskusega juhendab õpilasi automehaaniku ja puutöö erialal (K-12 Education Portal).

1999. a sügisel pakkus haridusministeeriumi juurde loodud töörühm vastavalt Haridusfoorumi ettepanekutele välja ülevabariigilise hariduskorralduse kava, mille eesmärgiks oli ühtse haridusruumi väljakujundamine, mis võimaldanuks koordineeritult ning regionaalseid demograafilisi ja sotsiaalmajanduslikke iseärasusi arvestades välja arendada alus-, üld-, kutse- ning huvihariduskoolide võrku.

1998. a 13. novembri „Õpetajate lehes“ avaldasid Tarand ja Strandberg oma ettepanekud haridusreformiks. Reformi ühe lähtekohana nägid autorid vajadust muuta haridusotsused sõltumatuks poliitilisest võimust.

2004. a 29. jaanuaril esitleti tollases valitsuskabinetis uusi „Üldhariduse koolikorralduse ja rahastamise põhimõtteid“. Eelnõu esitajad väitsid, et üldhariduse rahastamise suurimaks probleemiks on ebaefektiivsus ja konkurentsimudeli puudumine. Samas väidavad James jt., uurides süsteemseid juhtimisviise koolidele - turuloogikale baseeruv juhtimine, mis prevaleeris 80-90-ndatel, piirab süsteemset juhtimist koolis. Võistlus lõhub, fragmenteerib süsteemi ja asetab erinevad osalejad üksteise vastu – parem, kui naabritel halvasti läheb (James, et al. 2007).

2004/2005 Poliitikauuringute Keskuses Praxis valminud uurimuses „Üldhariduskoolide võrgu korraldamine“ analüüsiti Eesti koolivõrku. Uuringus pakuti välja neli võimalikku koolivõrgu mudelit, mille põhiidee oli konkureerivate kooliastmete välistamine. Soovitati lahutada erinevad kooliastmed omaette koolideks. Leiti, et kooli teeninduspiirkonna olemasolu kohustusliku hariduse osas tagab igale lapsele koha tema elukohale lähimas koolis ja koolipidajale võimaluse olla täpsem pikaajalises planeerimises (Praxis, 2004).

Regionaalpoliitika seisukohast on hariduspoliitikal keskne roll piirkondade arengutaseme ühtlustamisel. 2012 . a rakendati üks aastate jooksul välja pakutud haridusuuendustest – lahutati põhikool gümnaasiumist. Antud uurimuses küsiti, kuidas lapsevanemad hindavad muutusi hariduskorralduses. 51 vastajat suhtusid positiivselt, 38 negatiivselt, ülejäänud ei osanud midagi arvata. Vabavastustes oli kõige sagedasem vastus „elame-näeme“.

Lapsevanemate hinnangutes hariduskorraldusele vallakoolide seisukohast vastas 18 vanemat positiivselt, 26 negatiivselt, ülejäänud ei osanud midagi öelda. Vabavastuste kõige sagedasem vastusevariant oli „varsti näeme“.

Tundub, et me oleme siiski hiljaks jäämas – inimesed kolivad tõmbekeskuste tagamaadele, lähemale linnale, kus on tööd ja turvalisust teenuste pakkumise mõttes. Maal jääb rahvast järjest vähemaks. Tiit osutab, et alla 2000 elanikuga vallad ei ole põhikooli mõttes kestlikud (Tiit, E-M. 2012).

KOKKUVÕTE

Viljandi linna lähivaldadele sai probleemiks laste õppima asumine Viljandi linna koolidesse oma koduvalla kooli asemel. Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida, millised tegurid olid lapsevanemate otsuse kujunemisel kõige määravamad, analüüsida tegurite osatähtsuse muutusi ning lapsevanemate valikute mõju Viljandi linnast ja neljast lähivallast koosnevale koostööpiirkonnale. Töö teoreetilise osas antakse ülevaade turusuhete juurdumisest erinevate riikide hariduspoliitikas 1980ndatel aastatel ning käsitletakse selliste hariduspoliitika instrumentide nagu kooli valikuvabadus ja haridusosaku/pearaha seost koolide ja elukohtade kihistumisega. Viljandi koostööpiirkonna näitel tähendas see protsess muutusi linna kui tõmbekeskuse koolide kasuks ja vallakoolide kahjuks nii õpilaste arvu kui finantsilise olukorra mõttes. Oluline osa lapsevanemate kooli valikul on olnud Eesti ühiskonna arengul tervikuna – inimesed kolivad maalt linna või linna lähedastesse piirkondadesse kuna maal pole tööd ja teenuste pidev vähenemine muudab elu ebaturvaliseks.

Vanemate koolivaliku tegurid olid erinevate uurijate poolt esitatuna küllalt sarnased – hea alusepanek lapse edaspidisele haridusteele, kooli lähedus kodule, kooli maine. Viie aastaga on lapsevanemate koolivaliku tegurite pingereas toimunud mõned muutused: gümnaasiumisse pääsemine ei ole enam kõige olulisem tegur, aga püsivalt olulisteks jäid kooli lähedus kodule, üks pereliige käib linnas tööl, linnakoolis tugevamad õpetajad ja õpetamise kvaliteet linnas parem.

Töö empiiriline osa sisaldab kahte uurimust, mis viidi läbi viie aastase vaheajaga – 2007 ja 2012 a. Mõlema uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada kooli valikut määravad tegurid lapsevanemate hinnangul. Uurimuse meetodiks oli kirjalik ankeet lapsevanematele. Püstitati kolm hüpoteesi:

1. 2007. a uurimusega võrreldes on 2012. a uurimuses suurenenud kooliväliste tegurite osatähtsus lapsevanemate koolivalikul
2. lapsevanemad valivad linnakooli kõige sagedamini kooli hea maine pärast
3. 2007. a uurimusega võrreldes on vähenenud teguri „linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda“ osatähtsus 2012. a uurimuses.

Magistritöö esimene hüpotees kinnitust ei leidnud, nimetatud tegurite osatähtsus ei olnud statistiliselt oluliselt kasvanud. Kuid koolivälised tegurid tervikuna olid lapsevanemate valikute kujundajatena väga olulised. Viimasel kümnendil on nii elu- kui töökohad sidunud järjest rohkem koostööpiirkonna valdade inimesi linnaga ja nii on kujunenud linnakoolist kodule lähim kool. Üldisest demograafilisest situatsioonist tulenev õpilaste arvu vähenemine

ja töökohtade liikumine linna tähendab maakoolide veelgi kiiremat tühjenemist, kui piirkonna koolid omavahel koostööd ei tee. Lapsevanemad usuvad, et linnakool on parem ja mainekam.

Teine hüpotees leidis kinnitust osaliselt. Ankeedis etteantud tegurite pingereas jäi kooli maine alles kuuendale kohale, kuid vabavastustes teisele kohale. Kõikide vanemate puhul, kes olid andnud hinnangu linnakooli heale mainele, leiti seos teguritega *õpetamise kvaliteet linnas parem, (meeldivad) selle kooli traditsioonid ja linnakool paneb hea aluse lapse edasisele haridusteele*. Samas, PISA 2009. a testi tulemusi analüüsides on uurijad leidnud, et koolide vahelised erinevused õpitulemustes pole määravad, oluline on õpilaste sotsiaal-majanduslik taust ning et mainekad koolid on tihti mainekad sellepärast, et saavad valida tugevamaid õpilasi.

Kolmas hüpotees leidis kinnitust. Tegur *linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda* sai esimeses uurimuses 94,2%, teises 52,5% kõige positiivsematest vastustest. Hüpoteesi püstitamise tagapõhjaks on Viljandi koostööpiirkonna katse 1998 a. muuta hariduskorraldust, et takistada maakoolide tühjenemist õpilastest ja tegelikult kihistumise süvenemist koolide ja perede vahel. Juba tollal pakuti välja idee valla põhikoolide ja linna gümnaasiumide koostööst ning mõni aasta hiljem põhikooli ja gümnaasiumi lahutamist. Realiseerus see mõte alles 2012. aastal

Käesoleva töö autori hinnangul said magistritööle püstitatud eesmärgid täidetud.

Soovitused: 1. Lapsevanemad peavad kooli valikul väga oluliseks kooli mainet ja et kool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele ning hindavad siin just linnakoole, seepärast oleks väga oluline tegelda vallakoolide laiema tutvustamise ja nende maine kujundamisega.

2. Vanemad on kooli kohta informatsiooni kogunud erinevatest allikatest, uurimuse tulemuste järgi tuleks paremini ära kasutada kohalikku ajalehte ja ka koolide direktorid peaksid vanematega tihedamalt suhtlema.

3. Loodud rõngasvald ja linn peaksid leidma lahenduse, et maalapsele oleks huvihariduse võimalused sama head kui linnas, sest vanemad hindasid kõrgelt huvitegevuse ja sportimisvõimaluste rohkust.

4. Hiljutiste hariduskorralduslike muutuste suhtes olid vanemad äraootaval seisukohal, aga valdavalt mitte negatiivselt meelestatud, see on hea alus ühtse koolipiirkonna loomiseks, kus õpilaste pärast võistlevate koolide asemel kujuneksid ühtlaselt head haridust pakkuvad koolid.

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva magistritöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

(autori allkiri ja kuupäev)

Summary

Children attending schools in Viljandi instead of local county schools has become the problem of nearby counties of Viljandi. The goal of the present thesis is to study what have been the crucial arguments in formation of decisions by the parents, to analyze changes in relative importance of factors and the influence of parents' choices on joining counties around Viljandi. In theoretical part of the paper there is the overview of marketing relationships in educational policy between different countries in 1980ies. It also deals with the instruments of educational policy such as descretion of school choice and connection between „head tax“ and formation of social layers in schools and living places. Based on example of Viljandi cooperation area that process brought along changes in favour of town schools and losses to county schools both in student number and financial status. Parents' choice of school has played an important role in development of Estonian society as a whole – people move from the countryside to towns or nearby areas because there are no jobs and decrease of available services makes life less secure.

Factors of parents' school choices were quite similar according to different researcers – solid bases to child's future education, closeness to school, school's good image. During recent 5 years there have been some changes in the topp list of factors: access to gymnasium is not the most relevant factor any longer, home closeness to school is still important, one family member works in town, better teachers and higher teaching standard in town schools.

Empiric part of the paper consits of two studies carried out with 5 year interval – 2007 and 2012. The aim of both studies was to find out critical factors in parents' school choice in parents' opinion. The method of the study was written questionnaire to the parents.

Three hypothesis were set:

1. Compared to the 2007 study the importance of external factors in parents' school choice has increased in 2012 study
2. Most often the parents choose town school because of school's good image
3. Compared to the 2007 study the relevance of the factor „attending a town school the child has better chances to get to gymnasium“ has decreased in the 2012 study

The first hypothesis of the thesis was not proved – the importance of the specific factors has not increased statistically. Extra curricula activities are still relevant to the parents. During last decade both work and living places have collected people from cooperative areas to town and made town schools closest to homes. Decrease of student number arising from general

demographic situation brings along more rapid abandonment of rural schools if the limit of class sets in town schools will not be cut. Parents believe that town schools are better.

Second hypothesis was proved partially. In top list of factors given in questionnaire the school image was on the sixth place but among free answers it was given the second place. In case of all parents who evaluated town school good image there was connection between factors teaching quality is higher in town schools, town school traditions are satisfying and town school gives better bases to further education. At the same time the researchers having analysed PISA 2009 test have found that school differences in study results are not crucial, students' social-economical background is important and the schools of high image are often highly valued because their chance to pick the best students.

The third hypothesis was proved. The factor that attending town school a child has better chances to get to gymnasium got 94,16% of positive answers in the 1st study and 52,5% of positive answers in the 2nd study. To prove the hypothesis and to value the difference chi-square test was used. The background of setting the hypothesis is Viljandi cooperative area's attempt to change educational arrangement in 1998 to prevent abandonment of rural schools and deeper stratification between schools and families. The idea of cooperation between rural basic schools and gymnasiums was offered and some years later the idea of separation of basic school and gymnasium. The idea was realised in 2012, when the public gymnasium was created in Viljandi.

According to the opinion of the author of the current work is that the goals set to the thesis have been fulfilled. **Suggestions:** 1. As the parents consider the good image and high teaching level of town the school very important it would be relevant to deal with improving the image of rural schools, introduce them more widely. 2. The parents collect information from different sources. It would be important to make use of local media and local school directors should keep close contact with the parents.

3. The town and cooperative area being formed around the town should find ways to offer extra curricula activities to rural children. The parents value the possibility to go in for sports and other hobbies in the countryside.

4. The parents were in awaiting position but not negative towards recent educational policy changes which could be good basis to form joint school area where the schools would not be competing for students but would give equally good education to their children.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Annus, T., Laanoja, P., Paulus, A. (2009). Viljandimaa koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks. 2008/2009.
- Audio, T. (2011). Välisvaade: haridusreformide rahvusvaheline raamistik viimastel kümnenditel. Eesti Inimarengu Aruanne 2010/2011. Eesti Koostöö Kogu. 2011, 110-112.
- Bosetti, L. (2005). Determinants of school choice: understanding how parents choose elementary schools in Alberta. *Journal of Education Policy*. 19:4, 387-405
- Bunar, N. (2010). Choosing for quality or inequaliti: current perspectives on the implementation of school choice policy in Sweden. *Journal of Education Policy*. 25:1, 1-18
- Eesti Regionaalse Arengu Strateegia 2004-2015.
- Friedman, M&R. (1992). Valikuvabadus. Tallinn 1992.
- Gümnaasiumivõrgu korrastamise lähtealused. Projekt <http://www.hm.ee/index.php?0512779>, külastatud 25.04.2013
- Haav, K. (2003). Eesti koolisüsteemi mudelid kahekümnnendal sajandil. Maakonna, linna ja valla osa koolihariduses. 5-6. Detsember 2003 Paide. Tallinn 2004, 56-68
- Heidmets, M., Kangro, A., Ruus, V., Matulionis, A.V., Loogma, K., Zilinskaite, V. (2011). Kokkuvõtteks. Eesti Inimarengu Aruanne 2010/2011. Eesti Koostöö Kogu. 2011, 112-113.
- Heinla, E., Pill, E. (2008). Lapsevanemate osalemine koolielus ja rahulolu kooliga. Osalusdemokraatia toimimisest Eesti üldhariduses. *Kogumik. TLÜ* 2008,
- Helemäe, J. (2010). Kihistumist mõjutav institutsionaalne keskkond. Eesti Inimarengu Aruanne 2009. Eesti Koostöö Kogu. Tallinn 2010, 74-75.
- James, C., Connolly, M., Dunning, G., Elliott, T. (2007). Systemic Leadership for Schools and the Significance of Systemic Authorization. *Educational management Administration & Leadership*. 35(4), 573-588
- Johnsson, M., Lindgren, J. (2010). „Great Location, Beautiful Surroundings!“ Making Sense of Information Materials Intended as Guidance for School Choice. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 54:2, 173-187
- K-12 Education Portal. www.ector-county.k12tx.us/schools/ Külastatud 13.01.2008
- Kitsing, M. (2012). Eesti PISA 2009 kontekstis: tugevused ja probleemid. *Õpetajate Leht*. 18. Jaanuar. 2013, 6-7

- Kirss, L.(2008). Gümnaasiumid avalikkuse pilgu all: mille alusel Eesti gümnaasiume võrrelda. Tartu. Praxis.
- Kupiainen, S., Hautamäki, J., Karjalainen, T. (2009)The Finnish Education System and Pisa. Ministry of Education Publications. Finland 2009, ? :46.
- Laas, J. (2006). Koolide sulgemise aegu: hääbuvasustuse doktriin. Haridus 11-12/2006, 38-41.
- Lekholm, A. (2011). Effects of School Characteristics on Grades in Compulsory School. Scandinavian Journal of Educational Reserch. Vol. 55. No. 6. December 2011, 587-608
- Lindbom, A. (2010). School Choice in Sweden: Effects on Student Perfomance, School costs and Segregation. Scandinavian Journal of Educational Research. Vol. 54, No. 6, December 2010, 615-630
- Luuk, M. (1999). Koolitus ja toimetulek tööturul. Magistritöö. TTÜ. Tallinn 1999.
- Poliitikauuringute Keskuse Praxis uurimus „Üldhariduskoolide võrgu korraldamine“. 2004/2005. Uurimuse tutvustus Viljandis 28.04.05
- Programmi Eduko uuringutoetuse kasutamise lepingu aruanne. Tartu 2012.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. Külastatud 19.04.2012, HTM kodulehel.
- Raagmaa, G. (1999). Eesti regionaalne areng. Eesti regionaalse arengu käsitlusi. Artiklite kogumik. Viljandi 1999, 5-12.
- Rahvastiku areng ning töökohtade arvu ja väärtuste muutumine KOV võimekuse indeksi andmebaasi alusel. Geomeedia. Tartu 2011.
- Raie, K. (2004). Oleks tark, õpiks teiste vigadest. Haridus 8/ 2004, 18-19.
- Rätty, H., Kasanen K., Laine, N. (2009). Parents' Participation in Their Child's Schooling. Scandinavian Journal of Educational Research. 53:3, 277-293
- Salundi, M., Tiko, A. (2009). Koolivalikut mõjutavad tegurid. Tallinn 2009.
- Seppänen, P. (2003). Patterns of „public-school markets“ in the Finnish comprehensive school from comparative perspective. Education Policy. Vol. 18, NO. 5, 513-531.
- Servinski, M., Rannala, H. VILJANDI MAAKONNA JA VILJANDI LINNA RAHVASTIKU ARENG. Eesti Statistika Kvartalikiri 1/12
- Strenze, T. (2007). Kas eliitkoolis käimisest on kasu? Haridus 7-8 / 2007, 12-15.
- Tambet, R. (2008). Lapsevanemate kooli valik ja sotsiaalne stratifikatsioon. Osalusdemokraatia toimimisest Eesti üldhariduses. Kogumik. TLÜ 2008.
- Tiit, E-M. (2012). Eesti haldusjaotusest statistiku pilgu läbi. Sirp. 30.11.2012, 6-7.

- Truverk, K. (2010) Kooli valikut mõjutavad tegurid 1. klassi astumisel Kuressaare lastevanemate hinnangul. Magistritöö. Tartu 2010.
- Uibu, J., Aasmäe, V., Hallik, K., Luik, H. (2006). Eesti rahvastikutaaste regionaalprogramm ERARE ootab käivitamist. Eesti jätkusuutliku arengu teel. Artiklite kogumik. Eesti Entsüklopeediakirjastus. 2006, 92-100.
- West, A., Ylonen, A. (2009). Market-oriented school reform in England and Finland: school choice, finance and governance. Educational Studies. 36:1, 1-12
- Viljandi koostööpiirkonna hariduse arengukava. Projekt. 1998.
- Viljandi linna arengukava 2013-2020. Projekt.
- Viljandi Linnavalitsus. <http://www.viljandi.ee/et/arengudokumendid>. Külastatud 16.04.2013

LISAD

1. Koostööpiirkonna üldhariduskoolid 1999 – 2012
2. Viljandi koostööpiirkonna rahvaarv, pindala ja asustustihedus
3. Viljandi linna munitsipaalüldhariduskoolidesse vastuvõtmise kord
4. Korrelatsiooniseosed vanemate otsustuste vahel. 2007
5. Peakomponentide maatriks. 2007
6. Peakomponentide maatriks 2012
7. Ankeet 2007
8. Ankeet 2012

Kooli valikut mõjutavad tegurid, koostööpiirkond 41

Koostööpiirkonna üldhariduskoolid (1-9 kl) 1999-2012														
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kutsari Lasteaed-Algkool			suletakse											
Ramsi Lasteaed-Algkool														
Puiatu Lasteaed- Algkool/Kool	muudeti põhikoolist algkooliks													
Pärsti Põhikool										lõpetas tegevuse				
Pärsti Lasteaed-Algkool										põhikooli järglane				algkool suleti
Raudna Põhikool/Heimtali Põhikool												nimi muutus		
Kärmetu Põhikool														
Viiratsi Algkool/Viiratsi Kool														
Holstre Põhikool														
Paistu Põhikool														
Saarepeedi Põhikool/Saarepeedi Kool														
Männimäe Lasteaed-Algkool							Algkooli osa suleti							
Viljandi Vaba Waldorfkool														
Viljandi Valuoja Põhikool												lõpetas tegevuse		
C.R.Jakobsoni nim.Gümnaasium/Jakobsoni kool														muudeti põhikooliks
Viljandi Maagümnaasium/Keslinna kool														muudeti põhikooliks
Viljandi Paalalinna gümnaasium/Paalalinna kool														muudeti põhikooliks
Puiatu Erikool										lõpetas tegevuse				
Viljandi Vene Gümnaasium/Kaare kool								gümnaasium lõpetas, alustas tööd kool HEV lastele						
Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium														
Viljandi Gümnaasium														alustas
Jaagu Lasteaed-Põhikool										alustas kool HEV lastele				

VILJANDI
KOOSTÖÖPI
IRKONNA
RAHVAARV,
PINDALA JA
ASUSTUSTIH
EDUS.

	2001			2007			2012		
	Rahva arv	Pindala, km ²	Asustustihedus, elanikku km ² kohta	Rahva arv	Pindala, km ²	Asustustihedus, elanikku km ² kohta	Rahva arv	Pindala, km ²	Asustustihedus, elanikku km ² kohta
Viljandi linn	20703	14,62	1416,1	20190	14,62	1380,98	19827	14,62	1356,156
Paistu vald	1644	128,59	12,8	1617	128,59	12,57	1589	128,59	12,357
Pärsti vald	3917	210,62	18,6	3840	210,62	18,23	3822	210,62	18,146
Saarepeedi vald	1347	98,34	13,7	1296	98,34	13,18	1275	98,34	12,965
Viiratsi vald	3822	215,02	17,8	3743	215,02	17,41	3726	215,02	17,329

2012-03-16
08:00

Statistikaamet

LISA3

Viljandi linna munitsipaalüldhariduskoolidesse vastuvõtmise kord

Väljaandja: Viljandi Linnavalitsus

Akti liik: määrus

Teksti liik: algtekst-terviktekst

Redaktsiooni jõustumise kp: 02.02.2012

Redaktsiooni kehtivuse lõpp: Hetkel kehtiv

Avaldamismärge: RT IV, 21.09.2012, 15

Viljandi linna munitsipaalüldhariduskoolidesse

vastuvõtmise kord

Vastu võetud 30.01.2012 nr 3

Määrus kehtestatakse Eesti Vabariigi haridusseaduse, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, Viljandi

Linnavolikogu 29.12.2010 määruse nr 59 „Pädevuse delegeerimine“ ,Viljandi Linnavolikogu
28.12.2011

määruse nr 102 „Viljandi linna elukohajärgse kooli kinnitamine põhikooli õpilastele” alusel.

§ 1. Määruse reguleerimisala

(1)Määrusega kinnitatakse õpilaste (edaspidi sisseastujate) vastuvõtu kord Viljandi linna
munitsipaalüldhariduskoolidesse (edaspidi kool).

(2)Viljandi linna koolidesse võetakse vastu sisseastujad, kelle elukoht on Eesti rahvastikuregistri
andmetel

Viljandi linn.

(3) Vabade kohtade olemasolul võetakse vastu sisseastujaid, kelle registrijärgne elukoht ei ole
Viljandi linn.

(4)Käesolev kord sätestab linnavalitsuse, koolieelsete lasteasutuste, koolide ja sisseastuja seadusliku
esindaja

(lapsevanem, eeskostja või hooldaja) omavahelise töökorralduse ja pädevuse.

§ 2. Vastuvõtt 1. klassi

(1)Vastuvõtt 1. klassidesse toimub sisseastuja seadusliku esindaja kirjaliku taotluse alusel ja Viljandi

Linnavalitsuse (edaspidi linnavalitsus) poolt moodustatud komisjoni otsuse kohaselt.

(2)Vastuvõtul arvestatakse:

- 1) sisseastuja elukoha lähedust koolile;
- 2) sisseastuja kooliskäivate õdede-vendadega ühte kooli astumise võimalust;
- 3) kooli personali liikme soovi panna oma laps samasse kooli.

(3)Sisseastuja seaduslikud esindajad esitavad taotluse märtsikuu jooksul linnavalitsuse haridus- ja kultuuriametile.

(4) Taotlused vaatab läbi ja probleemid lahendab linnavalitsuse poolt moodustatud komisjon.

(5)Sisseastujate nimekirjad koolide kaupa avalikustab komisjon 30. aprilliks.

(6)30. aprilliks teeb komisjon oma otsuse teatavaks ka nende laste suhtes, kelle registrijärgne elukoht ei ole

Viljandi linn.

(7)Peale 30. aprilli edastab vastuvõtukomisjon taotlused vastavatele koolidele.

(8)Peale 30. aprilli laekuvate taotluste lahendamise tegelevad koolid.

(9)Nõustamist vajavad lapsed pöörduvad koolivalmiduse hinnangu saamiseks Viljandimaa Õpiabi- ja nõustamiskeskuse Vasem-Parem nõustamiskomisjoni vastuvõtule.

(10)Nõustamiskomisjoni pöördub lapse seaduslik esindaja, arvestades lasteaia õpetaja, eelkooli logopeed-

defektoloogi või perearsti soovitusi.

(11)Nõustamiskomisjon teeb otsuse koolivalmiduse kohta hiljemalt 20. augustiks. Leht 2 / 2 Viljandi linna munitsipaalühikhariduskoolidesse vastuvõtmise kord

§ 3. Teised vastuvõttud

(1)Otsuse suunata sisseastuja lihtsustatud õppekavaga või toimetulekuõppekavaga (abi- ja toimetuleku)

klassidesse langetab lapsevanema nõusolekul Viljandimaa Õpiabi- ja nõustamiskeskus Vasem-Parem.

(2) Vastuvõtu, vabade kohtade olemasolul, 2. kuni 9. klassi korraldavad koolid.

(3)Vastuvõtu mittestatsionaarsesse õppesse korraldab Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium. Piiratud teovõimega sisseastujal Viljandi Täiskasvanute Gümnaasiumi peab olema Viljandi Linnavalitsuse Laste Hoolekandekomisjoni nõusolek.

§ 4. Üldjuhul võetakse sisseastujaid koolidesse vastu 20. augustini

§ 5. Klassikomplektide arvu igaks õppeaastaks kõigis koolides kinnitab linnavalitsus

§ 6. Määrus jõustub 3. päeval pärast avalikustamist

Rein Triisa

Abilinnapea linnapea ülesannetes

Ene Pius

Linnasekretär

Kooli valikut mõjutavad tegurid, koostööpiirkond 46

Correlations														
			Linna kool on kodule lähemal	Bussiühendus linnakooli ga parem	Käin ise linnas tööl	Linnas on erialaselt tugevama d õpetajad	Maakoolis klassid liiga väikesed	Maal vähe noori õpetajaid	Maakoolis vähe võimalusi huvialade ga tegelemise eks	Koolimaja maal ebamugav remontim ata	Õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja	Linnas koolis käies on lapsed gümnaasi umisse pääseda	Tahan oma lapsel rohkem privaatsust kui väike maakoh t seda võimaldab	Meile meeldib just see kool, siinne õpikeskk ond ja traditsioonid
Linna kool on kodule lähemal	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		1 .398 .000 155	1 .398 .000 154	.004 .323 .000 152	.004 .323 .000 152	-.253 .002 .897 151	.011 .381 .152 152	-.072 .381 .151 151	-.020 .804 .152 151	-.192 .018 .151 152	-.281 .000 .152 151	-.038 .643 .151 151	-.063 .445 .151 151
Bussiühendus linnakooliga parem	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		.398 .000 154	1 .398 .000 156	.114 .161 .153	-.022 .789 .153	-.030 .711 .152	.094 .249 .153	.051 .530 .152	.070 .371 .153	-.019 .870 .152	-.028 .732 .153	.032 .697 .152	-.068 .409 .152 152
Käin ise linnas tööl	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		.004 .962 152	.114 .161 153	1 .226 154	.099 .909 152	.009 .299 153	.085 .299 153	.019 .817 152	.052 .521 153	-.078 .338 152	.116 .156 152	.006 .937 152	.133 .101 152 152
Linnas on erialaselt tugevamad õpetajad	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.323 .000 152	-.022 .789 153	.099 .226 152	1 .226 154	.379 .000 152	.340 .000 153	.367 .000 152	.290 .000 153	.423 .000 152	.520 .000 152	.226 .005 152	.357 .000 151
Maakoolis klassid liiga väikesed	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.253 .002 151	-.030 .711 152	.009 .909 152	.379 .000 152	1 .000 153	.259 .001 153	.416 .000 153	.333 .000 153	.328 .003 153	.237 .000 151	.277 .001 152	.125 .126 152
Maal vähe noori õpetajaid	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		.011 .897 152	.094 .249 153	.085 .299 153	.340 .000 153	.259 .001 153	1 .000 154	.481 .000 153	.226 .005 154	.328 .000 153	.227 .005 152	.338 .000 153	.164 .044 152
Maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.072 .381 151	.051 .530 152	.019 .817 152	.367 .000 152	.416 .000 153	.481 .000 153	1 .000 153	.378 .000 153	.456 .000 153	.193 .018 151	.271 .001 152	.213 .008 152
Koolimaja maal ebamugav, remontimata	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.020 .804 152	.070 .387 153	.052 .521 153	.290 .000 153	.333 .000 153	.226 .005 154	.378 .000 153	1 .000 154	.309 .000 153	.252 .002 152	.290 .000 153	.117 .150 152
Õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.192 .018 151	-.019 .818 152	-.078 .338 152	.423 .000 152	.328 .000 153	.328 .000 153	.456 .000 153	.309 .000 153	1 .000 153	.293 .000 151	.475 .000 152	.119 .145 152
Linnas koolis käies on lapsed kergem gümnaasiumisse pääseda	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.281 .000 152	-.028 .732 153	.116 .156 152	.520 .000 152	.237 .003 151	.227 .005 152	.193 .018 151	.252 .002 152	.293 .000 151	1 .000 154	.356 .000 152	.169 .037 152
Tahan oma lapsel rohkem privaatsust kui väike maakoh t seda võimaldab	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.038 .643 151	.032 .697 152	.006 .937 152	.226 .005 152	.277 .001 152	.338 .000 153	.271 .001 152	.290 .000 153	.475 .000 152	.356 .000 152	1 153	.124 .127 152
Meile meeldib just see kool, siinne õpikeskkond ja traditsioonid	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N		-.063 .445 151	-.068 .409 152	.133 .101 152	.357 .000 151	.125 .126 152	.164 .044 152	.213 .008 152	.117 .150 152	.119 .145 152	.169 .037 152	.124 .127 152	1 153

Lisa 5 Peakomponentide maatriks 2007

	Component		
	1	2	3
Õpetajatel väikeses koolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja	,731	-,200	-,081
Maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks	,705	,025	,125
Tahan oma lapsele rohkem privaatsust kui väike maakoht seda võimaldab	,676	,014	-,073
Maal vähe noori õpetajaid	,645	,145	,185
Koolimaja maal ebamugav, remontimata	,573	,069	,131
Maakoolis klassid liiga väikesed	,543	-,261	,128
Linnas on erialaselt tugevamad õpetajad	,541	-,404	,435
Linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	,421	-,366	,386
Linna kool on kodule lähemal	-,098	,832	-,115
Bussiühendus linnakooliga parem	,160	,716	,149
Käin ise linnas tööl	-,110	,209	,779
Meile meeldib just see kool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid	,176	-,124	,592

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 5 iterations.

Lisa 6 Peakomponentide maatriks 2012

	Component					
	1	2	3	4	5	6
Vallakooli tase meid ei rahuldanud	,819	,148	,019	,040	-,031	-,012
Linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	,811	,239	,140	-,015	-,061	-,031
Linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele	,730	,385	,146	-,080	,035	,114
Tahame lapsele rohkem privaatsust kui väike maakool seda võimaldab	,660	,063	,176	,129	,079	-,189
Õpetamise kvaliteet linnas parem	,644	,534	,178	-,071	-,080	-,037
Riigieksamite tulemused	,472	,468	,044	-,121	,088	,298
Kooli traditsioonid	,131	,828	,162	,008	,037	,041
Järjepidevus kooliastmete vahel	,177	,718	,269	,106	-,023	-,105
Linnakooli hea maine	,433	,678	-,039	,055	,036	,031
Süvaõppe võimalused	,166	,609	,342	-,109	-,057	-,019
Linnakooli hea materiaalne varustatus	,476	,572	,212	,066	,061	-,004
Pere traditsioonid – see on ka lapse vanemate kool	,188	,456	-,071	-,011	-,383	,364
Head sportimisvõimalused linnas	,129	,258	,859	,042	-,034	,161
Mitmekülgset huvitegevuse võimalused linnas	,248	,294	,814	,026	,009	-,030
Liiklusolud (turvalisus kooliteel)	,067	,016	,090	,824	,132	,190
Linnakooli lähedus kodule	-,093	-,067	-,077	,824	-,228	,073
Linnakooli turvalisus	,272	,408	,118	,493	,398	-,128
Meie vanem laps õpib selles koolis	,139	-,073	,204	-,028	-,703	,048
Kavatseme vallast linna kolida	,190	-,152	,245	-,091	,670	,268
Üks pereliikmetest töötab linnas	,000	,115	,053	,203	,243	,773
Lapse sõprussuhted (nt. lapse sõber läks samasse kooli)	,219	,167	-,085	-,088	,236	-,428

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Lisa 7. 2007.a ankeet

	Oluline	Raske hinnata	Ebaoluline
1.linna kool on kodule lähemal	3	2	1
2.bussiühendus linnakooliga parem	3	2	1
3.käin ise linnas tööl	3	2	1
4.linnakoolis on erialaselt tugevamad õpetajad	3	2	1
5.maakoolis klassid liiga väikesed	3	2	1
6.maakoolis vähe noori õpetajaid	3	2	1
7.maakoolis vähe võimalusi huvialadega tegelemiseks	3	2	1
8.koolimaja maal ebamugav, remontimata	3	2	1
9.õpetajatel väikeses maakoolis palju muid ülesandeid ja nad ei keskendu oma ainele niipalju kui vaja	3	2	1
10.linnas koolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	3	2	1
11.tahan oma lapsele rohkem privaatsust kui väike maakoht seda võimaldab	3	2	1
12. meile meeldib just see linnakool, sinne õpikeskkond ja traditsioonid	3	2	1
13.Lapse õed-vennad õpivad samas koolis	3	2	1
14.	3	2	1
15.	3	2	1

Teie pere elukoht:.....vald.

Lisa 8. 2012 . a. ankeet

1. Millest lähtusite kooli valikul? Palun ringitage sobiv number igal real.

	Mõjutas väga oluliselt	Mõjutas oluliselt	Mõjutas teatud määral	Pigem ei	Üldse ei mõjutanud
1. Linnakooli hea maine	5	4	3	2	1
2. Linnakooli lähedus kodule	5	4	3	2	1
3. Liiklusolud(turvalisus kooliteel)	5	4	3	2	1
4. Üks pereliikmetest töötab linnas	5	4	3	2	1
5. Kavatsame vallast linna kolida	5	4	3	2	1
6. Linnakooli turvalisus	5	4	3	2	1
7. Selle kooli traditsioonid	5	4	3	2	1
8. Süvaõppe võimalused	5	4	3	2	1
9. Järjepidevus kooliastmete vahel	5	4	3	2	1
10. Õpetamise kvaliteet linnas parem	5	4	3	2	1
11. Linnakooli hea materiaalne varustatus (nt. korras koolimaja, kaasaegsed õppevahendid)	5	4	3	2	1
12. Meie pere traditsioonid – see on ka lapse vanemate kool	5	4	3	2	1
13. Lapse sõprusuhted(nt. lapse sõber läks samasse kooli)	5	4	3	2	1
14. Meie vanem laps õpib selles koolis	5	4	3	2	1
15. Mitmekülgsed huvitegevuse võimalused linnas	5	4	3	2	1
16. Head sportimisvõimalused linnas	5	4	3	2	1
17.Linnakool paneb hea aluse lapse edaspidisele haridusteele	5	4	3	2	1
18. Riigieksamite tulemused	5	4	3	2	1
19. Vallakooli tase meid ei rahuldanud	5	4	3	2	1

20. Tahame lapsele rohkem privaatsust kui väike maakool seda võimaldab	5	4	3	2	1
21. Linnakoolis käies on lapsel kergem gümnaasiumisse pääseda	5	4	3	2	1
22. Mõni muu põhjus					
.....	5	4	3	2	1
.....	5	4	3	2	1

Palun pange siia kirja kolm kõige olulisemat koolivaliku kriteeriumi, alustades kõige olulisemast.

- 1).....
- 2).....
- 3).....

2. Olime meie lapse kooliminekuks valmistudes:

	Igal juhul	Pigem jah	Ka seda	Vähesel määral	Üldse mitte
1. Tutvunud tulevase kooliga kohapeal	5	4	3	2	1
2. Kohtunud õpetajatega	5	4	3	2	1
3. Kohtunud koolijuhiga	5	4	3	2	1
4. Tutvunud kooli õppekavaga	5	4	3	2	1
5. Tutvunud kooli riigieksamite tulemustega	5	4	3	2	1
6. Tutvunud kooli koduleheküljega Internetis	5	4	3	2	1
7. Saanud kooli kohta informatsiooni kohalikust ajalehest	5	4	3	2	1
8. Saanud kooli kohta informatsiooni sõpradelt/tuttavatelt	5	4	3	2	1
9. Veel midagi? Palun nimetage					
.....	5	4	3	2	1
.....	5	4	3	2	1

3. Milline on Teie hinnang Viljandis rakendunud uuele koolikorraldusele (iseseisvad põhikoolid, eraldi gümnaasium)?

1. Positiivne

2. Negatiivne

3. Ei oska öelda

Palun

täpsustage.....

.....

4. Kuida selline korraldus mõjutab vallakoolide arengut?

1. Positiivselt 2. Negatiivselt 3. Ei oska öelda

Palun

täpsustage.....

.....

Teie elukoht: 1. Paistu vald 2. Pärsti vald 3. Saarepeedi vald 4. Viiratsi vald 5. Muu

Töökoht: 1. Viljandis 2. Oma vallas 3. Mujal

Haridus: 1. Põhi- 2. Kesk- 3. Kutsekesk- 4. Kõrgharidus

Vanus: 1. alla 25 2. 25-34 3. 35-44 4. 45-54 5. 55 ja rohkem

Sugu: 1.naine 2.mees

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Sirje Kessa

Sünnikuupäev: 13. 07. 1951

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**Kooli valikut mõjutavad tegurid ja valikute seos muutustega piirkonna
hariduskorralduses (Viljandi koostööpiirkonna näitel)**

mille juhendaja on Hasso Kukemelk

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 20.05.2013

